

**ZBORNİK SA 15. SAVJETOVANJA
O OBRADI I LIKVIDACIJI MEĐUNARODNIH
AUTOMOBILSKIH ŠTETA**

Opatija, travanj 2007.

Izdavač:
Hrvatski ured za osiguranje
10000 Zagreb, Martićeva 73

Za izdavača:
Hrvoje Pauković

Priprema:
Marija Matijević

Naklada:
200 komada

Autori:
mr. Jasna Brežanski
mr. sc. Slaven Dobrić
Mladenka Grgić
Dražen Jakovina
Jean Louis Marsaud
Roger Snook
Ivana Stipić
Jens Peter Tranberg

TEME 15. SAVJETOVANJA HRVATSKOG UREDA ZA OSIGURANJE

Obvezno osiguranje od automobilske odgovornosti – sudska praksa (mr. Jasna Brežanski, Vrhovni sud Republike Hrvatske)	5
Dospjelost obveze kod naknade štete ili isplate po ugovoru o osiguranju (mr. sc. Slaven Dobrić, Allianz Zagreb d.d.)	21
Regresni zahtjevi njemačkog socijalnog osiguranja u štetama prouzročnim neosiguranim vozilom (Ivana Stipić, Croatia osiguranje d.d.)	29
Problem mjerodavnog prava s posebnim osvrtom na popravljivanje vozila (Mladenka Grgić, Euroherc osiguranje d.d.)	39
Zastara tražbine naknade neimovinske štete – dosadašnja sudska praksa i novi Zakon o obveznim odnosima (Dražen Jakovina, Županijski sud u Zagrebu)	53
Uloga Ureda zelene karte u budućnosti – s gledišta nordijskih zemalja (Jens Peter Tranberg, danski Ured - Dansk Forening for International Motorkoretojsforsikring)	63
Vodič kroz Britansko otočje (Roger Snook, Savjetnik za štete iz osiguranja od automobilske odgovornosti)	75
Aktualna kretanja i trendovi u osiguranju motornih vozila na europskoj razini (Jean Louis Marsaud, Europski Komitet osiguranja – Comité Européen des Assurances - CEA)	-

mr. Jasna Brežanski

**OBVEZNO OSIGURANJE OD AUTOMOBILSKE
ODGOVORNOSTI – SUDSKA PRAKSA**

Obvezno osiguranje od automobilske odgovornosti - sudska praksa

I. UVOD

U velikom broju parnica koje su se vodile ili se vode pred našim sudovima javljaju se i različita pitanja iz odnosa obveznog osiguranja vlasnika odnosno korisnika vozila od odgovornosti za štete nanесene trećim osobama (u daljnjem tekstu, u skladu s terminologijom Zakona o obveznim osiguranjima u prometu ("Narodne novine", broj 151/05) nazivamo ga obveznim osiguranjem od automobilske odgovornosti (čl. 2. st. 1. toč. 2. navedenog Zakona).

Od mnoštva tih pitanja, u okviru ovog članka, s naglaskom na stajališta koja je zauzimala sudska praksa, govorimo o sljedećim:

- ništetnost pojedinih odredaba uvjeta društva za osiguranje
- neka pitanja prava na naknadu štete posredno oštećenih u slučaju kad je vlasnik vozila ili vozač sam prouzročio štetni događaj.

II. NIŠTETNOST POJEDINIH ODREDABA UVJETA DRUŠTVA ZA OSIGURANJE

II/1. UVODNE NAPOMENE

Uvjeti društva za osiguranje smatraju se¹ glavnim izvorom pravila koja uređuju odnose subjekata u osiguranju od odgovornosti.

Obrazlaže se to oskudnošću odredaba Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine", broj 35/05, dalje u tekstu: Zakon o obveznim odnosima ili ZOO uz pojedine članke), koje izričito uređuju osiguranje od odgovornosti (čl. 964. i čl. 965. ZOO), pa stoga ugovori o osiguranju od odgovornosti, u pravilu, upućuju na uvjete osiguranja.

Sudska praksa nije se prečesto bavila općim uvjetima ugovora, pa uvjetima društva za osiguranja, niti sa stajališta ništetnosti² njihovih pojedinih odredaba.

* Vrhovni sud Republike Hrvatske

¹ Hrvoje Pauković: "Osiguranje od odgovornosti" referat u Zborniku, "Ugovor o osiguranju prema novom ZOO", Inženjerski biro d.d. Zagreb, 2005., str. 74 do 91.

² Zakon o obveznim odnosima koristi izraz ništetnost umjesto izraza ništavost koji je koristio raniji ZOO, pa ovisno o tome na tekst kojeg se zakona pozivamo, koristimo odgovarajući izraz.

Kad je to činila pozivala se u pretežnom broju slučajeva, na opće odredbe o ništavosti pojedinih odredaba općih uvjeta ugovora (čl. 143. ranijeg Zakona o obveznim odnosima - "Narodne novine", broj 52/91,³ dalje u tekstu: raniji Zakon o obveznim odnosima ili raniji ZOO uz pojedine članke).

Upravo, stoga, povod ovom članku je, s jedne strane, izmijenjeno uređenje općih uvjeta ugovora i ništetnosti pojedinih odredaba tih uvjeta, donošenjem novog Zakona o obveznim odnosima, prema onom kako je uređeno odredbama čl. 142. do 144. ranijeg Zakona o obveznim odnosima, a s druge strane, povod su stajališta koja je u novije vrijeme zauzimala sudska praksa o tim pitanjima.

Zakon o obveznim odnosima sadrži odredbe o općim uvjetima ugovora i ništetnosti pojedinih odredaba tih uvjeta u izmijenjenom i dopunjenom obliku, u člancima 295. do 296.

Prema obrazloženju koje je zakonodavac dao prilikom donošenja novog Zakona o obveznim odnosima⁴ "izmjene su rezultat stava da je dosadašnje uređenje općih uvjeta ugovora nepotpuno i u neskladu s modernim trendovima, a sačinjene su po uzoru na Smjernicu vijeća Europske zajednice 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. godine o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima i na njemački Građanski zakonik (BGB). Budući da je obveza Republike Hrvatske u pogledu implementacije Smjernice 93/13/EEZ ispunjena donošenjem Zakona o zaštiti potrošača, nije bilo potrebno tekst te Smjernice u potpunosti preuzeti u ZOO. Međutim, promjene izvršene u člancima 295. do 296. ZOO temelje se na stavu da je zaštitu koja se u ugovaranju putem općih uvjeta ugovora pruža potrošačima potrebno pružiti i ostalim sudionicima obveznopravnih odnosa (poglavito malim i srednjim poduzetnicima), pa je ocijenjeno da se uređenje općih uvjeta ugovora treba uskladiti s onim predviđenim Smjernicom 93/13/EEZ."

Sukladno izloženom stajalištu, treba očekivati da će i na području osiguranja i nadalje, kao i do sada, dolaziti do primjene spomenute opće odredbe koje se odnose na opće uvjete ugovora i ništetnost pojedinih odredaba tih uvjeta.

Stoga smatramo korisnim izložiti sadržaj tih odredaba prema novom zakonskom uređenju kao i razlike prema dosadašnjem uređenju.

II/2. OPĆI UVJETI UGOVORA

Odredbama čl. 295. ZOO koje se odnose na pojam i obvezatnost općih uvjeta ugovora, definiran je pojam općih uvjeta, čime je otklonjen nedostatak čl. 142. ranijeg ZOO-a koji takve odredbe nije sadržavao.

Prema novom zakonskom uređenju čl. 295. st. 1. ZOO "opći uvjeti ugovora su ugovorne odredbe sastavljene za veći broj ugovora koje jedna ugovorna strana (sastavljač) prije ili u trenutku sklapanja ugovora predlaže drugoj ugovornoj strani, bilo da su sadržani u formularnom (tipskom) ugovoru, bilo da se na njih ugovor poziva".

Budući da se u čl. 295. st. 1. ZOO koristi naziv "formularni tipski ugovor" suglasni smo s mišljenjem da se time podrazumijeva i adhezijski ugovori (ugovor po pristupu).

³ Vidjeti Silvija Petric: "Opći uvjeti ugovora prema novom ZOO-u", Pravo u gospodarstvu, Zagreb broj 4/2006, (u daljnjem tekstu: S.Petric, op. cit.), str. 200.

⁴ Vidjeti Obrazloženje uz Prijedlog ZOO, str. 8

Ovo naglašavamo, stoga, što se upravo adhezijski ugovori javljaju na području osiguranja.

Prelazilo bi okvire ovog članka pobliže razmatranje sličnosti i razlika, u okviru formularnog prava, tipskih (standardiziranih) ugovora i adhezijskih ugovora, kao i nekih drugih oblika tog prava, pa stoga navodimo samo osnovne definicije.

Adhezijski ugovor⁵, koji se, kako smo već istakli, smatra karakterističnim za područje osiguranja, znači takav način sklapanja ugovora u kojem jedna strana određuje sadržaj ugovora čije sklapanje nudi, pri čemu druga strana može ili prihvaćati ugovor u cijelosti ili odbiti njegovo sklapanje, dakle, bez mogućnosti individualnog pregovaranja.

U praksi sadržaj adhezijskih ugovora najčešće čine upravo opći uvjeti.

Pod pojmom formularnog (tipskog) standardiziranog ugovora smatra se skup ugovornih klauzula određen unaprijed, kao model za sklapanje ugovora⁶, pri čemu se ne isključuje mogućnost individualnog pregovaranja o pojedinim odredbama (prilikom sklapanja ugovora).

Osim navedenih izmjena u čl. 295. st. 1. ZOO. preostale odredbe, tj. odredbe st. 2. do 4. čl. 295. uz određene jezičke izmjene sadržajno odgovaraju st. 2. do 4. čl. 142. ranijeg ZOO.⁷

Tim su odredbama predviđene pretpostavke za valjanu primjenu općih uvjeta ugovora, a to su:

- da su objavljeni na uobičajeni način;
- da su sadržani u formalnom (tipskom) ugovoru ili da se ugovor na njih poziva;
- da su ugovornoj strani bili poznati ili morali biti poznati u vrijeme sklapanja ugovora.

Prema odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske (dalje u tekstu: Vrhovni sud RH ili VSRH uz oznaku odluke) Rev 807/2006 od 29. kolovoza 2006. (objavljena u Izboru odluka 2/2006) "oštećeni koji nije ugovorna strana sklopljenog ugovora o osiguranju ne može s osnovom isticati prigovor da uvjeti osiguranja (od automobilske odgovornosti) nisu predani osiguraniku kao ugovornoj strani tog ugovora".

U obrazloženju se, između ostalog, navodi:

"Glede prigovora tužitelja da uvjeti tuženice za osiguranje od automobilske odgovornosti od 1. prosinca 1992. godine koji se primjenjuju od 1. siječnja 1993. godine (list 87a) nisu dostavljeni osiguraniku PLM Š. pri čemu se poziva na odredbu čl. 902. st. 3. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine", broj 53/91, 73/91, 3/94, 7/96, 112/99 i 88/01 – dalje ZOO) treba reći da u ovom sporu nije bilo neophodno posebno utvrđivati da li je tuženica dostavila svom osiguraniku navedene uvjete, jer osiguranik tuženice nije stranka u ovom postupku, a tužitelj nije bio ugovorna stranka pri sklapanju ugovora o osiguranju za predmetno vozilo."

S obzirom na sve izloženo, svakako treba zaključiti da nema zapreke za primjenu citiranih zakonskih odredaba o općim uvjetima ugovora i na uvjete društva za osiguranje što je u skladu s dosadašnjom sudskom praksom, kako će se to nastavno izložiti.

⁵ Vidjeti V.Gorenc, op. cit. str. 423

Vidjeti I.Crnić, op. cit. str. 13

Vidjeti S.Petrić, op. cit. str. 204

⁶ Vidjeti V.Gorenc, op. cit. str. 423.

⁷ Čl. 295. ZOO u cijelosti glasi:

"(1) Opći uvjeti ugovora su ugovorne odredbe sastavljene za veći broj ugovora koje jedna ugovorna strana (sastavljač) prije ili u trenutku sklapanja ugovora predlaže drugoj ugovornoj strani, bilo da su sadržani u formularnom (tipskom) ugovoru, bilo da se na njih ugovor poziva.

(2) Opći uvjeti ugovora dopunjuju posebne pogodbe utvrđene među ugovarateljima u istom ugovoru, i u pravilu obvezuju kao i ove.

(3) U slučaju neslaganja općih uvjeta i posebnih pogodbi, vrijede ove posljednje.

(4) Opći uvjeti ugovora moraju se objaviti na uobičajeni način.

(5) Opći uvjeti obvezuju ugovornu stranu ako su joj bili poznati ili morali biti poznati u vrijeme sklapanja ugovora."

II/3. NIŠTETNOST POJEDINIH ODREDABA OPĆIH UVJETA

U novom zakonskom uređenju općih uvjeta ugovora, značajnije su izmjene izvršene, kako to naglašava i zakonodavac, u sustavu kontrole općih uvjeta ugovora, koji je predviđen odredbama čl. 296. ZOO.

Odredbama čl. 296. ZOO uređuju se sljedeća pitanja:

- a) pretpostavke ništetnosti općih uvjeta ugovora,
- b) kriteriji za ocjenu ništetnosti,
- c) slučajevi u kojima se ne primjenjuju odredbe o ništetnosti iz st. 1. čl. 296.

ad.a) Pretpostavke ništetnosti

Prema dosadašnjim odredbama čl. 143. st. 1. i 2. ranijeg ZOO⁸ bile su predviđena dvije pravne posljedice nepoštenih odredaba općih uvjeta ugovora:

- ništavost pojedinih odredaba;
- mogućnost suda da odbije primjenu takvih pojedinih odredaba općih uvjeta.

Mišljenja nisu suglasna o tome da li se u takvom slučaju radi o ništetnosti ili poboynosti tih odredaba ili o nečemu trećem⁹.

U svezi s time ističe se¹⁰, da su odredbe čl. 143. ranijeg ZOO (a upravo se na te odredbe najvećim dijelom poziva sudska praksa glede ništetnosti pojedinih odredaba općih uvjeta), bile suprotne Smjernici 93/13/EEZ i rješenjima u stranim pravnim predmetima.

Odredbama čl. 296. ZOO¹¹ predviđena je ništetnost kao jedina posljedica nepoštenosti takve odredbe općih uvjeta ugovora.

Prema čl. 296. st. 1. ZOO "ništetne su odredbe općih uvjeta ugovora koje, suprotno načelu savjesnosti i poštenja, prouzroče očiglednu neravnopravnost u pravima i obvezama strana na štetu suugovaratelja sastavljača ili ugrožavaju postizanje svrhe sklopljenog ugovora, čak i ako su opći uvjeti koji ih sadrže odobreni od nadležnog tijela.

Zakonodavac je ovom odredbom u određenom smislu konkretizirao razloge ništetnosti, naglašavajući one koji su vezani uz specifičnost općih uvjeta ugovora, za koje se s pravom ističe¹² da se u mnogočemu i približavaju općim propisima koji vrijede za sve. Budući da opći uvjeti ugovora vrijede za velik broj ugovora koje sklapa jedna ugovorna strana, koja sama i

⁸ Čl. 143. ranijeg ZOO u cijelosti glasi:

"(1) Ništave su odredbe općih uvjeta koje su protivne samoj svrsi sklopljenog ugovora ili dobrim poslovnim običajima, čak i ako su opći uvjeti koji ih sadrže odobreni od nadležnog organa.

(2) Sud može odbiti primjenu pojedinih odredbi općih uvjeta koje lišavaju drugu stranu prava da stavi prigovore, ili onih na temelju kojih ona gubi prava iz ugovora ili gubi rokove, ili koje su inače nepravilne ili pretjerano stroge prema njoj."

⁹ Vidjeti Obrazloženje Prijedloga ZOO, str. 9

¹⁰ Vidjeti Obrazloženje uz Prijedlog ZOO, str. 9

¹¹ Čl. 296. ZOO u cijelosti glasi:

"(1) Ništetne su odredbe općih uvjeta ugovora koje, suprotno načelu savjesnosti i poštenja, prouzroče očiglednu neravnopravnost u pravima i obvezama strana na štetu suugovaratelja sastavljača ili ugrožavaju postizanje svrhe sklopljenog ugovora, čak i ako su opći uvjeti koji ih sadrže odobreni od nadležnog tijela.

(2) Prilikom ocjene ništetnosti određene odredbe općih uvjeta ugovora uzimaju se u obzir sve okolnosti prije i u vrijeme sklapanja ugovora, pravna narav ugovora, vrsta robe ili usluge koja je objekt činidbe, ostale odredbe ugovora kao i odredbe drugog ugovora s kojim je ta odredba općih uvjeta ugovora povezana.

(3) Odredba stavka 1. ovoga članka ne primjenjuje se na one odredbe općih uvjeta ugovora čiji je sadržaj preuzet iz važećih propisa ili se prije sklapanja ugovora o njima pojedinačno pregovaralo, a druga je strana pritom mogla utjecati na njihov sadržaj te na odredbe o predmetu i cijeni ugovora ako su jasne, razumljive i lako uočljive."

¹² Vidjeti V.Gorenc, op. cit. str. 427

donosi opće uvjete ugovora, nesumnjivo je postojanje općeg interesa za osiguranje kontrole općih uvjeta, ugovora što je cilj i svrha i navedenih zakonskih odredaba.

Prema citiranim odredbama čl. 296. st. 1. ZOO ništetne su, dakle, odredbe općih uvjeta:

1. ako su suprotne načelu savjesnosti i poštenja,
2. ako prouzroče očiglednu neravnopravnost u pravima i obvezama strana na štetu suugovaratelja sastavljača,
3. ili ugrožavaju postizanje svrhe sklopljenog ugovora,
4. čak i ako su opći uvjeti koji ih sadrže odobreni od nadležnog tijela.

Predviđene pretpostavke ništetnosti moraju biti kumulativno ispunjene, osim naravno onih koje su alternativno predviđene.

Kako se ipak radi o, relativno, općenitim i širokim kriterijima¹³ sudovi će, u svakom konkretnom slučaju, morati odlučiti o (ne)postojanju i razini zaštite interesa druge strane.

Sudovi su na taj način postupali i u primjeni dosadašnjih odredaba čl. 143. ranijeg ZOO-a što pokazuju i primjeni iz sudske prakse koje nastavno navodim.

Napominjemo da je korištena i sudska praksa koja nije bila isključivo vezana uz obvezno osiguranje od automobilske odgovornosti, i to u onim slučajevima u kojima su zauzeta stajališta mogla poslužiti i u odnosima iz navedenog obveznog osiguranja.

Prema odluci VSRH Rev 819/1996 od 9. prosinca 2000. (objavljena u Izboru odluka 2/2000, sent. 49) "sud neće primijeniti odredbe Općih uvjeta prema kojima propust osiguranika da prijavi nesretni slučaj osiguratelju ima za posljedicu gubitak prava na kamate".

U obrazloženju se, između ostalog, navodi:

"Sporno je u ovome postupku da li tužitelj ima pravo i na kamate, a obzirom na čl. 12. st. 5. Općih uvjeta za osiguranje osoba od posljedica nesretnog slučaja (dalje Općih uvjeta) tuženice.

Naime, tom je odredbom propisano da ako ugovaratelj, osiguranik ili korisnik ne prijavi nesretni slučaj uz odgovarajuću dokumentaciju prema odredbama ovih Općih uvjeta, već odmah pokrene sudski spor protiv osiguratelja, da takva tužba nema značaj prijave i smatra se da je preuranjena. Dalje je propisano da svi troškovi ovakvog sudskog postupka bez obzira na ishod sudskog spora padaju na teret tužitelja, a da tužitelj u ovakvim sporovima nema pravo na naknadu kamata na presuđeni iznos.

Prvostupanjski i drugostupanjski sud smatraju da je takva odredba Općih uvjeta tuženice ništavna i u protivnosti sa svrhom zaključenog ugovora o kolektivnom osiguranju, pa otklanjaju njezinu primjenu osnovom odredbe iz čl. 143. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine", broj 53/91, 73/91 i 3/94 – dalje ZOO). Tako nalaze osnovanim zahtjev tužitelja za isplatu kamate po čl. 277. ZOO u svezi s čl. 186. ZOO sa tijekom od 7. prosinca 1993.g., smatrajući da je tuženica pala u zakašnjenje danom nastanka štete, tj. štetnog događaja. Drugostupanjski sud ne nalazi odlučnom činjenicu što se tužitelj nije obratio tuženici sa zahtjevom za izvansudsko obeštećenje, kada je prijava o nesretnom slučaju sačinjena i to još u prosincu 1993.g.

Valja reći da su nižestupanjski sudovi valjano postupili u konkretnom slučaju kada su otklonili primijeniti odredbu iz čl. 12. st. 5. Općih uvjeta tuženice, jer je takva mogućnost propisana čl. 143. st. 2. ZOO prema kojoj sud može odbiti primjenu pojedinih odredbi Općih uvjeta koje

¹³ Vidjeti S.Petrić, op. cit. str. 231.

lišavaju drugu stranu prava da stavi prigovore ili onih na temelju kojih ona gubi prava iz ugovora ili gubi rokove, ili koje su inače nepravične ili pretjerano stroge prema njoj.

Tuženica je osiguratelj tužitelja po polici o kolektivnom osiguranju od posljedica nesretnog slučaja, što i nije sporno. Osigurani je slučaj nastupio, što isto tako nije sporno. Slijedom toga tužitelj ima pravo na obeštećenje. Uostalom proizlazilo bi da je tuženica glavnicu već i platila.

Bilo bi nepravično i pretjerano strogo tužitelja lišiti prava na kamatu za slučaj da je bilo propušteno, na način predviđen Općim uvjetima tuženice, obavijestiti tuženicu kao osiguratelja o nastupu štetnog događaja i njegovim posljedicama. Utoliko u konkretnom slučaju ima mjesta primjeni odredbe iz čl. 143. ZOO.

Zato tužitelj ima pravo na kamatu po čl. 277. ZOO, a za njega je ovo pravo pridržano i odredbom iz čl. 14. st. 1. Općih uvjeta tuženice."

Prema odluci Županijskog suda u Bjelovaru Gž 1158/2004 od 29. rujna 2004. (objavljena u Izboru odluka 2/2004, sent. 36) "na vlasnika vozila, koji je u zaključanom vozilu u jakni ostavio knjižicu vozila i prometnu dozvolu, a koje vozilo je ukradeno, neće se primijeniti odredbe toč. 6. st. 1. čl. 21. Pravilnika o kasko osiguranju motornih vozila prema kojima osiguranik gubi pravo iz osiguranja, ako nakon prijavljivanja krađe vozila nije u mogućnosti predložiti osiguratelju originalne ključeve, vlasnički list i prometnu dozvolu, jer su nepravične i pretjerano stroge u ovom slučaju."

U obrazloženju se navodi:

"Tužitelj je automobil zaključao, a u automobilu mu je ostala kožna jakna u kojoj je imao knjižicu vozila i prometnu dozvolu za taj automobil, te je taj automobil otuđen po nepoznatom počinitelju i nikada nije pronađen, a nestanak automobila tužitelj je prijavio policiji. Dakle, s obzirom na utvrđene činjenice i okolnosti pod kojima se dogodio osigurani slučaj, sud prvog stupnja je cijenio odredbe čl. 21. st. 1. toč. 6. Pravila za kasko osiguranje motornih vozila čije su se odredbe primjenjivale u vrijeme štetnog događaja, a u kojim odredbama je propisano da osiguranik gubi prava iz osiguranja ako nakon prijavljene krađe vozila nije u mogućnosti predložiti osiguratelju originalne ključeve, vlasnički list i prometnu dozvolu predmetnog vozila. Na temelju provedenih dokaza, a što nije sporno niti između stranaka, tužitelj nije tuženiku mogao predložiti knjižicu vozila i prometnu dozvolu za otuđeni automobil, dok je predložio ključeve predmetnog vozila pa je sud, cijeneći odredbe čl. 897. i 920. Zakona o obveznim odnosima, pravilno zaključio da je tuženik dužan naknaditi štetu tužitelju, jer tužitelj nije izazvao osigurani slučaj namjerom ili prijevarom, niti grubom nemarnošću od strane tužitelja, jer je ostavljanjem isprava u vozilu u jakni, a zaključavši automobil, postupao s pažnjom prosječnog vozača, a činjenica da su u automobilu u jakni bili dokumenti o vozilu, nije od utjecaja na nastanak štete, jer isprave kradljivcu nisu bile uočljive i nisu predstavljale dodatni motiv za krađu, a s druge strane iz tijeka postupka je vidljivo da po otuđenju vozila nije vršen daljnji promet korištenjem isprava o vozilu. Isto tako odredbom čl. 143. Zakona o obveznim odnosima koji regulira u okviru općih uvjeta ugovora, ništavost nekih odredaba općih uvjeta, su ništave odredba općih uvjeta koje su protivne samoj svrsi sklopljenog ugovora ili dobrim poslovnim običajima, čak i ako su opći uvjeti koji sadrže odobreni od nadležnog organa, te sud može odbiti primjenu pojedinih odredbi općih uvjeta koje lišavaju drugu stranu prava da stavi prigovore ili onih na temelju kojih ona gubi prava iz ugovora ili gubi rokove, ili koje su inače nepravične ili pretjerano stroge prema njoj. Uzimajući u obzir utvrđene činjenice i okolnosti nastanka štetnog događaja, striktna primjena odredbe čl. 21. st. 1. toč. 6. Pravila za kasko osiguranje zbog kojih ona gubi prava iz ugovora o osiguranju bi za osiguranu li osobu bile u svakom slučaju nepravilno i pretjerano stroge prema njoj."

Prema odluci Županijskog suda u Varaždinu Gž 156/2006 od 13. veljače 2006. "ništava je odredba Pravila za kasko osiguranje, koja pravila su sastavni dio ugovora o kasko osiguranju motornih vozila, a koja predviđa gubitak prava na naknadu štete osiguranika po polici za kasko osiguranje motornih vozila, ako osiguranik – vozač teretnog automobila nakon nastupanja osiguranog slučaja nije sam osigurao kontrolu svoje alkoholiziranosti."

U obrazloženju se navodi:

"Točno je da su prava i obveze ugovaratelja osiguranja na temelju kasko osiguranja motornih vozila ugovorena ugovorom o osiguranju, odnosno da ona proizlaze iz Pravila za kasko osiguranje motornih vozila. Člankom 6. Pravila za kasko osiguranje motornih vozila, koja su sastavni dio police kasko osiguranja motornih vozila, proizlaze obveze osiguranika da u slučaju kada se ostvari osigurani slučaj na temelju kojeg se traži naknada iz osiguranja. Međutim, iz odredbe čl. 6. st. 4. Pravila jasno proizlazi da osiguranik, koji bez valjane "ispričnice" ne izvrši preuzete obveze iz čl. 6. st. 2. Pravila, ima obvezu osiguratelju naknaditi štetu koja je na taj način prouzročena. Pogrešno je i neutemeljeno pozivanje tuženika u žalbi na odredbu čl. 20. st. 1. toč. 19. Pravila za kasko osiguranje motornih vozila, koja odredba isključuje obvezu naknade štete u slučajevima navedenim u toj odredbi, jer se prometna nesreća, do koje je došlo na gospodarskom dvorištu tužitelja, ne može podvesti ni na rizik krađe, razbojstva, provalne krađe, razbojničke krađe, protupravnog oduzimanja vozila, požara i eksplozije, u kojim slučajevima je osiguranik dužan prijaviti policiji ostvarenje tih rizika, a policija o tome sastaviti službenu bilješku. Eventualna činjenica da tužitelj nakon prometne nesreće nije osigurao kontrolu alkoholiziranosti vozača teretnog vozila, ne može imati za posljedicu gubitak prava iz osiguranja, jer je pravilno prvostupanijski sud zaključio da je odredba ugovora o kasko osiguranju motornih vozila, čiji su sastavni dio Pravila za kasko osiguranje motornih vozila, koja predviđa gubitak prava na naknadu ili svotu osiguranja iz razloga jer osiguranik – vozač teretnog automobila nakon nastupanja osiguranog slučaja nije sam osigurao kontrolu svoje alkoholiziranosti, u smislu odredbe čl. 918. ZOO-a, ništava."

U odluci VSRH Gzz 19/2004 u primjeni čl. 143. st. 2. ranijeg ZOO-a ocijenjeno je da nije ni nepravična ni pretjerano stroga odredba Pravila (ugovornog) osiguranja prema kojoj se ne pokriva šteta onim osobama koje imaju pravo na naknadu štete koje je pokriveno po osnovnom osiguranju.

Mišljenje autora ovog članka je suprotno, a potvrdu za to možemo naći u odlukama Vrhovnog suda RH Rev 55/1992 od 11. ožujka 1992. i Rev 295/1993 od 9. veljače 1994. u kojima je zauzeto sljedeće stajalište:

"Odredbe o proširenom dobrovoljnom osiguranju prema kojima pravo na naknadu štete ima i ovlašteni vozač treba tumačiti tako da ovlašteni vozač ima pravo na naknadu od osiguravatelja neovisno o tome postoji li njegova krivnja za nastanak štetnog događaja."

U razlozima odluke Rev 295/1993, između ostalog, se navodi:

"U ovoj pravnoj stvari tužitelj svoj tužbeni zahtjev zasniva na polici osiguranja automobilske odgovornosti čiji dio su i pravila za osiguranje automobilske odgovornosti koja je donijela tužena organizacija za osiguranje. Sudovi nižeg stupnja prihvaćaju tužbeni zahtjev pozivom na odredbu čl. 17. st. 3. toč. 3. Pravila za osiguranje automobilske odgovornosti tuženice koji glasi:

"Osiguratelj je u obvezi nadoknaditi štete do iznosa ugovorene svote osiguranja (st. 5. ovoga članka) iz police za temeljno osiguranje, koje su iz osnove odgovornosti imatelja vozila i ovlaštenog vozača (u daljnjem tekstu: odgovorna osoba) pretrpjele slijedeće osobe:

1. bračni drug, djeca, usvojitelji i roditelji osigurane osobe,
2. braća, sestre i drugi srodnici osigurane osobe,
3. imatelj motornog vozila i ovlašteni vozač, bez obzira na njihovu krivnju odnosno odgovornost."

Niži sudovi su otklonili prigovor tuženice (osiguratelja) da tužitelj nema pravo na naknadu štete pozivom na ugovor o osiguranju čiji su sastavni dio i Pravila za osiguranje automobilske odgovornosti. Prema pravnom stavu tuženice po Pravilima osiguranja - prošireno osiguranje je dobrovoljno osiguranje koje je dodatno ugovoreno s ciljem da se zaštite i steknu pravo na naknadu štete one osobe koje se u smislu zakona ne smatraju trećim osobama, odnosno i sam vozač koji je skrivio nezgodu. Kako u konkretnom slučaju tužitelj nije skrivio nezgodu u kojoj je teško stradao, već je za nju odgovoran vozač vozila registracije DO 159-832 I. I., to tužitelj ima pravo tražiti naknadu štete samo od krivca tj. od organizacije za osiguranje kod koje je bio osiguran imalac tog motornog vozila jer ta osoba odgovara za štete nastale trećima, u ovom slučaju tužitelju. Tuženica naime smatra da tužitelj nikako nema pravo zahtijevati tu naknadu pozivom na čl. 17. Pravila za osiguranje automobilske odgovornosti.

Takvo stajalište tuženice sudovi nižeg stupnja s pravom su otklonili. I prema stajalištu ovog revizijskog suda navedena odredba Pravila osiguranja ima se tumačiti tako da ovlašteni vozač motornog vozila ima pravo na naknadu štete od osiguratelja bez obzira na to postoji li ili ne postoji njegova krivnja za prometnu nesreću. Organizacija za osiguranje pak svoje interese u odnosu na osobu odgovornu za štetu može štiti u okviru odredbe čl. 932. Zakona o obveznim odnosima."

ad.b) Kriteriji za ocjenu ništetnosti

Odredbama čl. 296. st. 2. određeni su kriteriji za ocjenu da li je pojedina odredba općih uvjeta ništetna.

Prema tim odredbama prilikom ocjene ništetnosti određene odredbe općih uvjeta ugovora uzimaju se u obzir sve okolnosti prije i u vrijeme sklapanja ugovora, pravna narav ugovora, vrsta robe ili usluge koja je objekt činidbe, ostale odredbe ugovora kao i odredbe drugog ugovora s kojim je ta odredba općih uvjeta ugovora povezana.

Ti su kriteriji sukladni već ranije spomenutim uzorima (Smjernice 93/13/EEZ i BGB) prilikom novog izmijenjenog uređenja glede općih uvjeta ugovora.

Okolnosti koje treba uzeti u obzir pri ocjeni ništetnosti pojedine odredbe općih uvjeta, primjerice su navedene što znači da se mogu uzeti u obzir i druge okolnosti a posebno i sve okolnosti u smislu čl. 322. ZOO koji sadrži opće odredbe o ništetnosti.

U primjeni čl. 143. ranijeg ZOO-a sudska je praksa u svezi s time zauzela sljedeće stajalište:

"Kad sud ispituje je li određena odredba općih uvjeta pretjerano stroga prema drugoj strani treba objektivno utvrditi da li ona odražava ono što se u određenoj grani smatra uobičajenim, odnosno procijeniti zajedničke interese cijelog kruga korisnika u odnosu na interese sastavljača uvjeta, kako bi mogao ocijeniti u kojoj mjeri određena odredba općih uvjeta šteti konkretnoj strani u sporu." (Županijski sud u Zagrebu Gž 3662/2002 od 23. studenog 2004.)

U razlozima te odluke između ostalog je navedeno:

"Međutim, sudska kontrola općih uvjeta u smislu odredbe čl. 143. ZOO propisana je zato što sastavljač uvjeta ima mogućnost unijeti u opće uvjete odredbe koje su povoljne za njega, a

štete interesima druge ugovorne strane. Stoga se prilikom ocjene neke odredbe općih uvjeta u smislu navedene zakonske odredbe treba objektivno utvrditi da li opći uvjeti odražavaju ono što se u određenoj grani smatra kao uobičajeno, što znači da se ne polazi od konkretnog prema općem, već obrnuto, dakle, sud treba procijeniti zajedničke interese cijelog kruga korisnika i te interese cijeliti u odnosu na interese sastavljača uvjeta, kako bi nakon tog utvrđenja mogao ocijeniti u kojoj mjeri određena odredba općih uvjeta šteti konkretnoj stranci u sporu."

ad.c) Kad se ne primjenjuju odredbe o ništetnosti

Odredbama čl. 296. st. 3. ZOO predviđeni su slučajevi u kojima ne dolazi do primjene odredaba o ništetnosti iz čl. 296. st. 1. ZOO.

To je dopušteno u sljedećim situacijama:

a) kad se radi o odredbama općih uvjeta čiji je

aa/ sadržaj preuzet iz važećih propisa ili se

ab/ prije sklapanja ugovora o njima pojedinačno pregovaralo,

ac/ druga je strana pri tome mogla utjecati na njihov sadržaj.

b) kad se radi o odredbama o predmetu i cijeni ugovora, ako su jasne, razumljive i lako uočljive.

Zaključno bi, u svezi s materijom ništetnosti pojedinih odredaba općih uvjeta ugovora trebao podsjetiti, da će, s obzirom na prijelazne odredbe Zakona o obveznim odnosima (čl. 1163.)¹⁴, u primjeni i nadalje biti odredbe ranijeg Zakona o obveznim odnosima (čl. 142. do 144. tog Zakona) i odredbe čl. 295. i 296. ZOO, ovisno o tome kada je nastao konkretni obvezni odnos.

Što se tiče novog izmijenjenog zakonskog uređenja glede ništetnosti pojedinih odredaba općih uvjeta primjena u praksi pokazat će da li će i u kojoj mjeri utjecati na sadržaj i učinke uvjeta koje donose društva za osiguranje.

III. NEKA PITANJA PRAVA NA NAKNADU ŠTETE POSREDNO OŠTEĆENIH OSOBA U SLUČAJU KAD JE VLASNIK VOZILA ILI VOZAČ SAM PROUZROČIO ŠTETNI DOGAĐAJ

Da bi pokazali o kojem pitanju namjeravamo govoriti citiramo stajalište koje je zauzeo Vrhovni sud RH u presudi Rev 201/2005 od 6. listopada 2005. (objavljena u Izboru odluka 1/2006, sent. 23), a prema kojem "vlasnik vozila ili vozač koji je sam prouzročio štetni događaj (majčinu smrt) ne može od osiguratelja temeljem obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti zahtijevati naknadu štete koja se njemu dogodila (smrt bliskog srodnika)."

¹⁴ Članak 1163. Zakona o obveznim odnosima u cijelosti glasi:

"(1) Odredbe ovoga Zakona neće se primjenjivati na obvezne odnose koji su nastali prije stupanja na snagu ovoga Zakona.

(2) Odredbe ovoga Zakona o odgovornosti za neispravan proizvod neće se primjenjivati na proizvode stavljene u promet prije stupanja na snagu ovoga Zakona."

Dakle, radi se o odštetnom zahtjevu s kojim se, kao tužitelj, javlja vlasnik vozila ili vozač koji je skrivio štetni događaj, a zahtijeva naknadu neimovinske štete u smislu čl. 201. ranije važećeg ZOO (sada čl. 1101. ZOO), ili imovinsku štetu (primjerice po čl. 193., sada čl. 1193. ZOO) što znači štetu koja se njemu dogodila.

U obrazloženju citirane presude VSRH Rev 201/2005 između ostalog je navedeno:

"Među strankama nije sporno da je majka tužitelja bila suputnik u vozilu kojim je upravljao tužitelj, te da je stradala u prometnoj nesreći za koju je odgovoran tužitelj kao vozač. Prometna nesreća dogodila se 1. rujna 1995., a majka tužitelja je od ozljeda koje je zadobila preminula.

Prema čl. 16. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine", broj 53/91, 73/91, 3/94, 7/96 i 112/99 – dalje: ZOO) svatko je dužan suzdržati se od postupka kojima se može drugom prouzročiti šteta. Iz tog načela obveznog prava proizlazi da onaj koji unatoč toj zabrani prouzrokovanja štete nanese štetu, ne smije iz svojeg zabranjenog ponašanja crpiti koristi. Zato ni tužitelj ne može zahtijevati da mu se naknadi šteta koju je on sam prouzročio.

Tužitelj svoj zahtjev za naknadu nematerijalne štete zasniva na čl. 201. st. 1. ZOO koji propisuju da u slučaju smrti neke osobe sud može dosuditi članovima njezine uže obitelji (bračni drug, djeca i roditelji) pravičnu novčanu naknadu za njihove duševne bolove. Ta odredba ima na umu situaciju u kojoj je treća osoba prouzročila smrt ili naročito teški invaliditet bliskog srodnika osobe kojoj pripada pravo prema čl. 201. st. 1. ZOO na naknadu štete zbog pretrpljenih duševnih bolova, ali ne i za slučaj kad je smrt prouzročila upravo ona osoba koja se kao oštećenik pojavljuje s odštetnim zahtjevom.

Isto načelo vrijedi i za zahtjev za naknadu materijalne štete, za naknadu troškova pogreba. Naime, tko uzrokuje nečiju smrt dužan je naknaditi uobičajene troškove njegova pogreba (čl. 193. st. 1. ZOO). Dakle, u ovoj situaciji se tužitelj, za kojeg je nesporno da je prouzročio majčinu smrt, pojavljuje s odštetnim zahtjevom.

Osoba koja je prouzročila štetu mora sama snositi posljedice vlastitih postupaka. Riječ je o slučaju čije posljedice mora trpjeti sam oštećenik.

S pravom sudovi nižeg stupnja zaključuju, da je odgovornost osiguratelja na temelju obveznog osiguranja, odgovornost za drugog, tj. akcesorne je prirode i postoji pod pretpostavkom da postoji odgovornost za štetu te druge osobe, dakle, ugovaratelja osiguranja u ovom slučaju vlasnika odnosno vozača koji nije istovjetan s osobom tužitelja. U situaciji kada ne postoji takva druga osoba koja nije istovjetna s tužiteljem, već je riječ o slučaju koji se dogodio tužitelju i za kojeg on mora snositi posljedice, to se naknada štete ne može osnovano zahtijevati od tuženika kao osiguratelja temeljem čl. 79. st. 1. i 2. i čl. 84. Zakona o osiguranju ("Narodne novine", broj 46/97 – pročišćeni tekst)."

Prema odluci VSRH Rev 2106/1999 od 26. ožujka 2003. (objavljena u Izboru odluka 1/2003, sent. 89) "Vozaču vozila kojim je uzrokovana smrt njegova oca, ne pripada pravo na naknadu štete zbog smrti oca."

U razlozima se između ostalog navodi:

"Predmet spora je naknada štete zbog smrti F.M., oca tužitelja, koji je smrtno stradao u prometnoj nezgodi 6. rujna 1994. u vozilu tužitelja, kojim je upravljao tužitelj. Kad je odredbom članka 77. st. 1. Zakona o osiguranju ("Narodne novine" br. 9/94), propisano da je vlasnik odnosno korisnik motornog vozila dužan sklopiti ugovor o osiguranju od odgovornosti za štetu koju uporabom motornog vozila nanese trećim osobama zbog smrti, tjelesne ozljede, narušavanja zdravlja, uništenja ili oštećenja stvari, a člankom 79. istog Zakona, propisano da je vozač vozila kojim je šteta počinjena isključen iz osigurateljnog pokrića, onda primjenom

navedenih propisa nižestupanjski sudovi nisu pogrešno primijenili materijalno pravo odbijanjem tužbenog zahtjeva tužitelja, koji je kritične zgrade upravljao svojim vozilom, prouzročivši prometnu nezgodu u kojoj je smrtno stradao njegov otac. Ovakvo pravno stajalište nižestupanjskih sudova prihvaća i ovaj revizijski sud, jer tužiteljevo pravo na naknadu štete proistječe iz osiguranja od automobilske odgovornosti, pa kad je Zakonom o osiguranju tužitelj kao vozač isključen iz osigurateljnog pokrića, ne može svoja prava crpiti iz činjenice osiguranja vozila, neovisno o tome je li kriv ili ne za prometnu nezgodu."

Iako razlozi naprijed navedenih odluka nisu u cijelosti ujednačeni, suglasnost nedvojbeno postoji glede neosnovanosti istaknutih tužbenih zahtjeva.

Čini nam se da su razlozi za takva stajališta izraženi i u odluci VSRH Rev 1047/2006 od 7. studenog 2006. prema kojoj "osoba koja je prouzročila štetu mora sama snositi posljedice vlastitih postupaka. Riječ je o slučaju čije posljedice mora trpjeti sam oštećenik, jer on spada u krug svih drugih korisnika vozila koji je prouzročio štetu na svom osobnom automobilu u smislu čl. 84. st. 1. toč. 2. OZ-a, pa tužitelj ne može osnovano zahtijevati nadoknadu štete od tuženika kao osiguratelja."

U razlozima te odluke se, između ostalog, navodi:

"U postupku je utvrđeno:

- da je tužitelj dana 4. listopada 2003. godine, upravljao službenim vozilom,
- da je tužitelj prilikom okretanja na parkiralištu tog vozila udario u svoje osobno vozilo.

Kraj takvog stanja stvari sudovi su pravilno primijenili materijalno pravo kad su odbili tužbeni zahtjev tužitelja, jer se i po nalaženju ovog revizijskog suda u ovom slučaju radi o samo oštećenju.

Prema, odredbi čl. 2. st. 1. toč. 2. Uvjeta za obavezno osiguranje od automobilske odgovornosti (koji se primjenjuju na osiguranje spomenutog službenog vozila) iz osigurateljskog pokrića isključeni su odštetni zahtjevi osoba koje ne ulaze u krug trećih osoba prema odredbi čl. 84. Zakona o osiguranju ("Narodne novine", broj 46/97 i 116/99 – dalje ZO).

Prema odredbi čl. 84. ZO nema pravo na nadoknadu štete po osnovi osiguranja od automobilske odgovornosti za štete trećim osobama:

1. Vozač vozila te njegovi pravni slijednici glede štete zbog smrti ili tjelesne ozljede vozača.
2. Vlasnik suvlasnik i svaki drugi korisnik vozila u slučaju štete na stvarima.

Iz tih odredbi proizlazi da osoba koja je prouzročila štetu mora sama snositi posljedice vlastitih postupaka. Riječ je o slučaju čije posljedice mora trpjeti sam oštećenik, jer on spada u krug svih drugih korisnika vozila koji je prouzročio štetu na svom osobnom automobilu u smislu čl. 84. st. 1. toč. 2. OZ-a, pa tužitelj ne može osnovano zahtijevati nadoknadu štete od tuženika kao osiguratelja.

Kod toga nije od odlučnog značenja što je tužitelj upravljao službenim vozilom.

U ostalom i prema odredbi čl. 16. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine", broj 53/91, 73/94, 7/96, 112/99 i 88/01 – dalje ZOO) svako je dužan suzdržati se od postupka kojim se može drugom uzrokovati šteta. I iz tog načela obveznog prava proizlazi da onaj koji unatoč toj zabrani prouzrokovanja štete nanese štetu ne smije iz svojeg zabranjenog ponašanja crpiti korist. Zato i prema toj odredbi tužitelj ne može zahtijevati da mu se nadoknadi šteta koju je on sam prouzročio."

Kao posredno oštećeni sa zahtjevima za naknadu štete javljaju se i treće osobe, bliski srodnici stradalog vlasnika vozila ili vozača koji je sam skrivio štetni događaj.

Prema odluci VSRH Rev 1845/1997 od 11. prosinca 2002. (objavljena u Izboru odluka 1/2003 sent. 77) "Na temelju proširenog osiguranja pravo na naknadu štete zbog naročito teškog invaliditeta bliskog srodnika ne mogu ostvarivati roditelji osiguranika."

Razlozi obrazloženja citirane presude imaju šire značenje od navedenog i objavljenog stajališta glede proširenog osiguranja, i odnose se i na nepostojanje prava posredno oštećenih temeljem automobilske odgovornosti.

Navodimo i te razloge:

"Iz utvrđenja nižestupanjskih sudova proizlazi da je sin tužitelja, kao vozač osobnog vozila skrivio prometnu nesreću dana 8. travnja 1994. godine, te je i u kaznenom postupku proglašen krivim za tu nesreću. Utvrđeno je također da je sin tužitelja u toj prometnoj nesreći zadobio teške tjelesne povrede, potpuno je ovisan o pomoći drugih, a utvrđen mu je i 100% invaliditet i potpuni gubitak opće radne i životne sposobnosti. Nižestupanjski su sudovi utvrdili da je u trenutku nesreće vozilo osiguranika tuženika S.B., sina tužitelja, bilo osigurano policom proširenog "B" pokrića, te da je sinu tužitelja u postupku koji je vođen kod Općinskog suda B., na temelju police proširenog "B" pokrića, pravomoćno dosuđena i isplaćena naknada štete zbog povreda zadobivenih u toj nesreći. Na temelju ovako utvrđenog činjeničnog stanja, pogrešno su nižestupanjski sudovi primijenili materijalno pravo iz čl. 201. st. 3. Zakona o obveznim odnosima («Narodne novine» br. 53/91 i dr. - dalje :ZOO), kada su svakome od tužitelja, kao roditeljima, na ime duševnih bolova koje trpe zbog naročito teškog invaliditeta sina dosudili iznos od 70.000,00 kuna zajedno sa kamatama i troškovima postupka. Osnovani su revizijski prigovori tuženika da bi u konkretnom slučaju pravo na naknadu štete po osnovi proširenog "B" pokrića pripadalo samo sinu tužitelja, a ne i tužiteljima kao roditeljima, jer oni kao roditelji nisu obuhvaćeni policom proširenog "B" pokrića, koju je sa tuženikom sklopio njihov sin S.B. I po ocjeni ovoga suda tužitelji, kao roditelji osiguranika tuženika, nisu osobe koje bi na temelju odredbe čl. 92. Zakona o osnovama sistema osiguranja imovine i osoba ("Narodne novine" br. 53/91 – dalje: ZOSOIO) ulazile u krug osoba koje su isključene iz prava na naknadu štete po osnovi osiguranja automobilske odgovornosti i koje se ne smatraju trećim osobama, pa time, u smislu odredbe čl. 14. važećih Uvjeta za osiguranje od automobilske odgovornosti (dalje: Uvjeti) ne mogu niti postavljati zahtjev za naknadu štete po osnovi police proširenog "B" pokrića.

Naime, oni bi svoje pravo na naknadu štete zbog duševnih bolova koje trpe zbog naročito teškog invaliditeta sina, mogli eventualno crpiti jedino iz njegove police obveznog osiguranja kao treće osobe kojima je iz štetnog događaja nastala šteta po osnovi čl. 201. st. 3. ZOO, pa je stoga za tužitelje potpuno pravno irelevantno da li je u trenutku nesreće njihov sin bio osiguran policom proširenog "B" pokrića.

Međutim, tužiteljima ne pripada pravo zahtijevati utuženu naknadu štete niti po osnovu ugovora o obveznom osiguranju iz automobilske odgovornosti što je zaključen između njihova sina kao ugovaratelja osiguranja i ujedno vlasnika vozila te vozača, i tuženika kao osiguratelja, i to bez obzira što su tužitelji prema odredbama tada važećeg propisa (čl. 92. ZOSOIO) treće osobe.

Naime, prema odredbi čl. 201. ZOO članovima uže obitelji pripada pravo na pravičnu naknadu za duševnebolove zbog smrti odnosno naročito teškog invaliditeta njihovog, u smislu navedene zakonske odredbe, bliskog srodnika. Međutim, ta odredba, prema shvaćanju ovog Vrhovnog suda, ima u vidu situaciju u kojoj je treća osoba prouzročila smrt ili naročito teški invaliditet bliskog srodnika osobe kojoj pripada pravo prema čl. 201. ZOO na naknadu štete zbog

duševnih bolova, ali ne i slučaj kada je smrt ili naročito teški invaliditet prouzročio sam bliski srodnik posrednih oštećenika iz čl. 201. ZOO.

Kako je odgovornost osiguratelja po osnovu obveznog osiguranja – odgovornost za drugoga, ta odgovornost je akcesorne prirode i postoji pod pretpostavkom postojanja odgovornosti za štetu te druge osobe – ugovaratelja osiguranja, u ovom slučaju vlasnika odnosno vozača motornog vozila.

Kako u konkretnom slučaju tužitelji ne mogu tužbom ostvariti svoje pravo na naknadu štete prema bliskom srodniku koji je u ovom slučaju i isključivi štetnik, a odgovornost osiguratelja iz obveznog osiguranja prema trećim osobama postoji pod pretpostavkom odgovornosti za štetu ugovaratelja osiguranja prema trećima, koja u ovom slučaju iz gore navedenih razloga ne postoji, to ne postoji niti odgovornost tuženika kao osiguratelja za štetu po osnovu obveznog osiguranja prema trećima, odnosno u ovom konkretnom slučaju prema tužiteljima."

Razmatrano pitanje prava na naknadu štete posredno oštećenih sigurno je jedno od onih koje se u praksi pokazalo spornim, što dokazuje i niz stajališta koja su u svojim odlukama zauzimali sudovi i kojima je potvrđena pravilnost stajališta osiguratelja prilikom odbijanja takvih zahtjeva, što je nesumnjivo prethodilo pokretanju sudskog postupka.

mr. sc. Slaven Dobrić

**DOSPJELOST OBVEZE KOD NAKNADE ŠTETE
ILI ISPLATE PO UGOVORU O OSIGURANJU**

**Dospjelost obveze kod naknade štete
ili isplate po ugovoru o osiguranju**

Komentar dosadašnje sudske prakse u svjetlu odredbi novog Zakona o obveznim odnosima i Zakona o obveznim osiguranjima u prometu

Gotovo 30 godina dominantan stav u hrvatskoj pravnoj praksi bio je da naknada neimovinske štete dopijeva časom donošenja prvostupanjske presude čime je bila napuštena praksa koja je postojala do stupanja na snagu starog Zakona o obveznim odnosima. Ovaj stav i praksu osnažilo je i Savjetovanje građanskih i građansko-privrednih odjela Saveznog suda, Vrhovnih sudova republika i autonomnih pokrajina i Vrhovnog vojnog suda održano pred 20 godina u Bugojnu.

U trenutku kada samo društva za osiguranje imaju neriješenih 37.605 sudskih sporova s naslova obveznih osiguranja u prometu, stupili su na snagu novi Zakon o obveznim odnosima i Zakon o obveznim osiguranjima u prometu koji dopijevće naknade štete uređuju na bitno drugačiji način.

Autor u tekstu daje prikaz odredbi dosadašnje prakse i novih zakona i ukazuje na moguće praktične probleme.

1. Uvod: Bugojansko Savjetovanje

Što je do 1991. godine bilo Jajce za građane bivše Jugoslavije to je za pravnu praksu svakako bilo Bugojno. Pred gotovo 20 godina (27. i 28. 5. 1987. godine) u Bugojnu je održano Savjetovanje građanskih i građansko-privrednih odjela Saveznog suda, Vrhovnih sudova republika i autonomnih pokrajina i Vrhovnog vojnog suda na kojem je usvojen niz dalekosežnih zaključaka koji se još i danas primjenjuju u pravnoj praksi Republike Hrvatske.

Između ostalog usvojeno je i načelno stajalište obrazloženo pravnim tumačenjem da obveza na isplatu naknade neimovinske štete dopijeva donošenjem prvostupanjske presude, jer da tek tada ta naknada dobiva svoj novčani oblik, odnosno opseg te naknade kao novčane obveze može biti poznat tek kad se izrazi u novcu, a to znači donošenjem prvostupanjske presude.

* Allianz Zagreb d.d.

Sudionici Savjetovanja smatrali su da je ovo rješenje u skladu s odredbom starog Zakona o obveznim odnosima (NN 53/91, 73/91, 3/94, 7/96, 112/99 i 88/01) koji u odredbi članka 186. kaže da se obveza naknade štete smatra dospjelom od trenutka nastanka štete. Naime, tek je trenutkom donošenja prvostupanjske presude utvrđena visina naknade neimovinske štete, pa ranije nije niti moglo doći do zakašnjenja dužnika – štetnika ili njegovog osiguravatelja.

Od donošenja ovog stajališta sve razine sudova Republike Hrvatske potvrđivali su ispravnost takve prakse u svojim odlukama.

Tako, VSRH¹ u odluci broj: Rev 284/04-2 kaže: «...tužiteljica neosnovano pobija i dio presude kojim je odbijen zahtjev za plaćanja zateznih kamata na dosuđeni iznos naknade štete od dana podnošenja predmetne tužbe do zaključenja glavne rasprave.

Suprotno revizijskom navodima materijalno pravo je pravilno primijenjeno kada su na dosuđeni iznos naknade nematerijalne štete tužiteljici dosuđene kamate od dana donošenja prvostupanjske presude, a ne od dana tužbe, jer visinu pravične novčane naknade određuje sud, te je visina naknade poznata tek kada je utvrđena presudom, pa tek tada tuženik dolazi u zakašnjenje s njezinim ispunjenjem.»

Istu praksu slijedili su i niži sudovi pa radi primjera navodimo neke odluke:

Županijski sud u Varaždinu, odluka broj: Gž 1702/05-2 od 17.10.2005.: «Djelomično je, zbog pogrešne primjene materijalnog prava, preinačena i odluka o kamati na dosuđene iznose naknade štete, jer je prvostupanjski sud pogrešno obvezao tuženika da je dužan na dosuđene iznose naknade štete platiti zakonsku zateznu kamatu od zaključenja glavne rasprave pa do isplate, obzirom da tužitelju, na dosuđene iznose naknade štete, pripada zakonska zatezna kamata od presuđenja pa do isplate, dakle, od dana objave pobijane presude 18. srpnja 2005. g., pa do isplate.» ili Okružni sud u Osijeku, u odluci broj: Gž-4064/87-2 od 07.01.1988.: «Zatezne kamate na naknadu nematerijalne štete treba dosuditi od dana donošenja pobijane presude do isplate naknade, a ne od dana donošenja ranije presude koja je ukinuta u žalbenom postupku. Ukinuta prvostepena presuda pravno ne postoji pa se ne mogu dosuditi zatezne kamate na naknadu nematerijalne štete od dana njezina donošenja.»

Ovakvo stajalište bilo je dominantno u pravnoj praksi Republike Hrvatske, iako je postojalo teorijskih razmatranja koja su upućivala na nepravilnost ove prakse².

2. Novi Zakon o obveznim odnosima i Zakon o obveznim osiguranjima u prometu

Stupanjem na snagu novog Zakona o obveznim odnosima (NN 35/2005, stupio na snagu 1.1.2006. godine, dalje: ZOO) i Zakona o obveznim osiguranjima u prometu (NN 151/05, stupio na snagu 1.1.2006. godine, dalje: ZOOP) došlo je do kopernikanskog obrata u dospijeću naknade neimovinske štete.

¹ Vrhovni sud Republike Hrvatske

² Baretić M., "Početak tijeka zatezne kamate na naknadu nematerijalne štete", Hrvatska pravna revija, br. 6 (2002), str.137-142

Iako je odredba članka 186. starog ZOO identična odredbi članka 1086. novog ZOO, odredbom članka 1103. novog ZOO određeno je da obveza pravične novčane naknade dospijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga, time da se ova odredba, naravno, odnosi samo na tijek kamata na neimovinsku štetu.

Ovo znači povratak na pravnu praksu kakva je bila do 1978. godine, do kada je, na temelju pravnih pravila bivših zakona, praksa zauzimala stav da zatezne kamate na naknadu neimovinske štete teku od dana od kojeg je oštećenik pozvao štetnika da nadoknadi štetu, odnosno od dana podizanja tužbe³.

Nadalje, kod naknade neimovinske štete osnova kojih su obvezna osiguranja u prometu⁴ ZOOP je uveo odredbom članka 12. obvezu osiguratelja da najkasnije u roku od 30 dana oštećenoj osobi koja je pretrpjela neimovinsku štetu dostavi obrazloženu ponudu za naknadu štete, ako su odgovornost za naknadu štete te visina štete nesporni, odnosno utemeljeni odgovor, ako su odgovornost za naknadu štete ili visina štete sporni. Za imovinsku štetu ZOOP je uveo čak i kraću obvezu osiguratelja od 14 dana.

U slučaju neizvršenja obveze isplate naknade štete u tom roku oštećenik uz dužni iznos naknade štete, ima pravo i na isplatu iznosa kamate i to od dana podnošenja odštetnog zahtjeva.

Dakle, već samo uvođenje ova dvije odredbe izaziva pomutnju, jer na različit način uređuje dospijeće kamata na neimovinsku štetu obzirom ZOO traži, a ZOOP ne traži da je šteta i nastala, jer ZOOP isključivo veže tijek kamata u odnosu na dan podnošenja odštetnog zahtjeva. Nadalje, odredba ZOOP upućuje na to da je trenutak dospijeća tek pad osiguratelja u zakašnjenje, odnosno 30-ti dan od predaje zahtjeva, a ne predaja zahtjeva ili tužbe kako stipulira ZOO.

ZOOP na drugačiji način regulira i naknadu imovinske štete obzirom da daje pravo oštećeniku na kamate od dana podnošenja zahtjeva, a ne od dana nastanka štete. Njime se mijenja i dosadašnja sudska praksa (koji nije zakonski promijenio niti novi ZOO), a koja je primjerice izražena u odluci Okružnog suda u Slavonskoj Požegi, Gž-1296/86-2 od 20.11.1988.: «Odštetni zahtjev tužitelja od časa kad je dao popraviti svoju stvar i time uspostavio prijašnje stanje, pretvorio se u novčano potraživanje čija se visina ne određuje prema cijenama u vrijeme donošenja sudske odluke već prema visini učinjenih stvarnih izdataka za popravak stvari. Činjenica da je od vremena nastanka štetnog događaja odnosno učinjenih izdataka došlo do smanjenja vrijednosti novca ne utječe na drugačije presađenje spora u odnosu na pobijanu presudu jer bi se to protivilo načelu monetarnog nominalizma u odnosu na opseg i visinu obveze koja ima za predmet svotu novca.»

Ovo nas dovodi do pravne situacije u kojoj je moguće da je jedna šteta koju obrađuje dosadašnja sudska praksa, odnosno ZOO ili ZOOP imaju posve drugačiji trenutak dospijeća obveze naknade štete, a time i tijek zateznih kamata koje pripadaju oštećeniku.

³ Vedriš M.-Klarić P.: Građansko pravo, Narodne novine, 2001., str. 587.

⁴ Prema ZOOP obvezna osiguranja u prometu su: osiguranje putnika u javnom prometu od posljedica nesretnog slučaja, osiguranje vlasnika, odnosno korisnika vozila od odgovornosti za štete nanosene trećim osobama, osiguranje zračnog prijevoznika, odnosno operatora zrakoplova od odgovornosti za štete nanosene trećim osobama i putnicima i osiguranje vlasnika, odnosno korisnika brodice na motorni pogon, odnosno jahte od odgovornosti za štete nanosene trećim osobama.

Ali, prije nego što krenemo u analizu primjera potrebno je kratko osvrnuti se što ova promjena dospjeća naknade neimovinske štete može značiti za osiguratelje. Na dan 31.12.2005. u Republici Hrvatskoj su svi hrvatski osiguratelji, koji su se bavili obveznim osiguranjima u prometu, vodili ukupno 37.605 sporova ukupnog za to rezerviranog iznosa od 1.563.864.578 Kn (odnosno oko 210 milijuna EUR)⁵. Naravno, najveći broj neriješenih predmeta (od 14 društava koliko se je na kraju 2005 bavilo ovim osiguranjem) imao je najveći hrvatski osiguratelj Croatia osiguranje d.d. (14.662), a slijede ga Euroherc osiguranje d.d. (7.746 sudskih predmeta) i Jadransko osiguranje d.d. (6.568).

Ukoliko samo pretpostavimo da su ove štete na 1.1.2006. bile stare samo jednu godinu i uz pretpostavku da su sve ove štete neimovinske štete te da su obračunate prema Bugojanskom načelu, odnosno bez vođenja kamata (jer kamata teče tek od donošenja prvostupanjske presude), tada na ovaj dan osiguravateljima na ime kamate nedostaje 235 milijuna kuna rezervi. Ako su stare dvije godine tada nam nedostaje 470 milijuna kuna, tri godine 705 milijuna kuna itd.

Naravno, ovo su samo informativni izračuni dok bi prave izračune mogli napraviti aktuari vodeći se pri tome suvremenim aktuarskim metodama i (za autora nedostupnim) podacima o starostima potraživanja, udjelu prvostupanjkih odluka koje već sadrže kamate itd.

Bez obzira na to, autor skreće pozornost na postojanje opasnosti koju u sebi nosi možebitna promjena sudske prakse, a koja i nije prevelika fikcija vodeći se načelima koje je uveo novi ZOO i danas dominantom društvenom stavu prema ovom problemu.

3. Praktična primjena postojećeg pravnog okruženja

Vratimo se na gore najavljeni primjer:

Osoba A oštećena je u štetnom događaju 21.10.2006. godine pri čemu je zadobila ozljede koje su zahtijevale bolničko liječenje. U događaju je oštećen njezin automobil koji je sama popravila (limar je po struci što je sudski vještak procijenio na 5.000 Kn – račune popravka ne posjeduje). Njezino stanje se je stabiliziralo 31.12.2006. godine. Zahtjev osiguratelju podnesen 1.11.2006. godine, a tužba 2.12.2006. godine.

Mogući načini naknade štete od osiguravajućeg društva YZ po polici osiguranja od obvezne automobilske odgovornosti njezinog osiguranika:

1. Primjenom dosadašnje sudske prakse – naknada neimovinske štete dospijeva donošenjem prvostupanjske odluke, kao i naknada nenovčane imovinske štete. U slučaju da je osoba A doprinjela račun popravka od 25.10.2006. godine, , nenovčana

⁵ Podaci prema Izvješće o poslovanju društva za osiguranje u obveznom osiguranju od automobilske odgovornosti i ostalim obveznim osiguranjima, Hrvatski ured za osiguranje, lipanj 2006, www.huo.hr

imovinska šteta bi se pretvorila u novčanu imovinsku štetu i dospjela bi drugi dan po plaćanju računa od strane osobe A, neovisno kada je osoba A pozvala osiguravatelja da mu štetu nadoknadi. No, kako je štetni događaj nastao poslije 1.1.2006. godine na njega se imaju primijeniti odredbe novog ZOO, a ne dosadašnja sudska praksa,

2. Primjenom odredbi novog ZOO – bez obzira što je zahtjev podnesen 1.11.2006. godine, a tužba 2.12.2006. godine, kako je neimovinska šteta nastala 31.12.2006., to kamate mogu početi teći od 1.1.2007. godine. Ovo rješenje je u skladu s odredbom članka 1103. novog ZOO, a suprotno dosadašnjoj sudskoj praksi. Dospijeće imovinske štete (bilo novčane, bilo nenovčane) trebao bi biti identično tretirano kao i do stupanja na snagu novog ZOO ,
3. Primjenom odredbi ZOOP – bez obzira što je stanje oštećenika stabiliziralo tek 31.12.2006. godine, osiguratelj je pao u zakašnjenje već 30-ti dan po podnošenju zahtjeva, odnosno već 1.12.2006., pa od toga dana teku kamate na naknadu neimovinske štete. Bez obzira što je oštećenik eventualno doprinio račun popravka od 25.10.2006. godine, osiguratelj je pao u zakašnjenje tek 14-ti dan od podnošenja zahtjeva, odnosno od 15.11.2006. Ovo rješenje je u skladu s odredbom ZOOP, a u potpunoj suprotnosti s dosadašnjom sudskom praksom i pravilima koje je uveo novi ZOO.

Ako pretpostavimo da je do nastupa štetnog događaja došlo krivnjom radnog stroja koji ima ugovoreno osiguranje od opće odgovornosti (kada radi kao radni stroj) i automobilske odgovornosti kada se kreće javnom prometnicom, tada radnja koju taj stroj radi: utovar ili kretanje po javnoj prometnici uzrokuje aktiviranje određene police osiguranja, a time i primjenu određenog zakona u odnosu na trenutak dospelja naknade neimovinske štete.

Ovo su sve okolnosti o kojima će morati voditi računa osiguratelji kod donošenja pravilnih odluka, ali i sudovi koji će primjenjivati ove materijalnopravne odredbe.

Predmet postoje još složeniji ako je oštećenik A Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje (dalje: HZZO) na koga se u odnosu na naknadu štete primjenjuju odredbe Zakona o zdravstvenom osiguranju (NN 94/01, 88/02, 149/02, 117/03, 30/04, 177/04, 90/05). Odredbom članka 120. tog Zakona utvrđeno je da se pri utvrđivanju prava na naknadu štete prouzročene HZZO primjenjuju odgovarajuće odredbe Zakona o obveznim odnosima, kao i posebni propisi o naknadi štete. Nadalje, odredbom članka 122. stavak 3. tog Zakona određeno je da HZZO ima pravo na zateznu kamatu po stopi propisanoj Zakonom o zateznim kamatama, od dana nastale štete.

Kakav je odnos tog Zakona i ZOOP koji je donesen pet godina kasnije? Koje se odredbe imaju primijeniti kod donošenja odluka po zahtjevima HZZO u kojima od društva osiguranja traže povrat isplaćenih troškova liječenja zajedno s zakonskim zateznim kamatama? U praksi, poznato je da HZZO postavlja zahtjeve s kašnjenjem od nekoliko godina i da pri tome insistira na dužnim zakonskim zateznim kamatama, koje mu je dosadašnja praksa priznavala. Autor smatra da se HZZO ne bi trebalo priznavati kamate na naknadu štete, ako je štete riješena i isplaćena u roku od 14 dana od dana podnošenja zahtjeva odgovornom osiguratelju.

4. Zaključak

Novi ZOO i ZOOP oštri su prekid s hrvatskom pravnom tradicijom zadnjih 30-tak godina u kojoj je dominantno pravno stajalište izraženo kroz Savjetovanje u Bugojnu 1987. godine. U bitnom, na temelju smatralo se je da neimovinska šteta dopijeva trenutkom donošenja prvostupanske presude, od kojeg trenutka je štetnik padao u zakašnjenje u slučaju da nije izvršio svoju obvezu. Novo dominantno stajalište da neimovinska šteta dopijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga, otvara mogućnost da se ovakva praksa primijeni i na odnose koji su nastali do stupanja na snagu novog ZOO. U slučaju primijene ovakve sudske prakse zasigurno bi došlo do poteškoća u poslovanju ili čak i stečaja 14 društava koje se bave obveznim osiguranjima u prometu. Autor smatra da ove sporove, bez obzira na današnje određenje hrvatskog pravnog poretka koje se isčitava iz odredbi ZOO i ZOOP, treba završiti sukladno praksi koja je postojala u vrijeme nastajanja tih odnosa⁶. Nadalje, autor upire na nelogičnosti u odredbi članka 12. ZOOP, ali smatra da se ona, dok je na snazi, treba praktično primjenjivati u odnosu na neimovinske, ali i imovinske zahtjeve, pa tako i zahtjeve HZZO.

SAŽETAK

Vrhovni sud RH te niži sudovi godinama su slijedili praksu dopijeca naknade neimovinske štete usvojenu na Savjetovanju u Bugojnu 1987. Stupanjem na snagu novog Zakona o obveznim odnosima i Zakona o obveznim osiguranja u prometu, trenutak dopijeca naknade određen je na bitno drugačiji način. Analizom trenutnog stanja autor dolazi do zaključka da se odredbe ovih Zakona (posebno članka 12. Zakona o obveznim osiguranja u prometu) trebaju u cijelosti primijeniti, iako to znači i napuštanje dosadašnjeg dopijeca naknade za novčanu imovinsku štetu, dok se odnosi na koji se primjenjuje stari Zakon o obveznim odnosima moraju dovršiti primjenom «Bugojanskog» principa.

⁶ Iako je na posve drugačiji način sudska praksa postupila poslije donošenja Orijentacijskih kriterija VSRH od 29.11.2002. godine

Ivana Stipić

**REGRESNI ZAHTJEVI NJEMAČKOG
SOCIJALNOG OSIGURANJA U ŠTETAMA
PROUZROČENIM NEOSIGURANIM VOZILOM**

Regresni zahtjevi njemačkog socijalnog osiguranja u štetama prouzročnim neosiguranim vozilom

UVOD

Regresni zahtjevi njemačkih socijalnih osiguranja tijekom godina umjesto u mirnom postupku sve više se rješavaju u dugotrajnim sudskim postupcima. Njihov broj tijekom godina se ne smanjuje tako da i danas u prvostupanjskim postupcima imamo zahtjeve vezane za nezgode iz 1968. godine, dakle godine kad je prvi sporazum o socijalnom osiguranju između tadašnje SFRJ i SR Njemačke potpisan. Razlog tome je nesnalaženje u propisima i nerazumijevanje mjerodavnog prava na koje sporazum upućuje. Kao najveći problem pojavilo se pitanje da li njemački nositelji socijalnog osiguranja imaju pravo regresa isplaćenih davanja u slučaju kada je štetu u RH počinilo neosigurano vozilo i koje je pravo mjerodavno u tom slučaju.

PRAVNI OSNOV

Pravni osnov po kojem njemački nositelji socijalnih osiguranja zahtijevaju regres isplaćenih davanja za štete počinjene na teritoriju RH je Ugovor o socijalnom osiguranju između RH i R Njemačke iz 1998. godine (NN 7/98).

U želji da reguliraju odnose između dviju država na polju socijalnog osiguranja prvi sporazum sklopljen je još 1968. godine između tadašnje SFRJ i SR Njemačke (Službeni list 9/69).

Temeljem navedenog sporazuma i to čl. 35. proizlazi:

1. Ako osoba koja prema pravnim propisima jedne države ugovornice treba da dobije naknadu štete nastale na području druge države ugovornice, a prema njenim propisima ima pravo na naknadu štete od treće osobe, ovo pravo na naknadu prelazi na nosioca prve države ugovornice prema pravnim propisima koji važe za njega.

Novi sporazum regulira ovu materiju u čl. 30. st. 1. i to na način da u slučaju ako osiguranik jedne države ima pravo na naknadu štete prema propisima druge države u kojoj se šteta desila, to pravo prelazi na nositelja socijalnog osiguranja po propisima koji vrijede za njega i država u kojoj se nezgoda desila taj prijelaz priznaje. Stav 2. - ukoliko nositelj socijalnog

* Croatia osiguranje d.d.

osiguranja to pravo po propisima svoje države ima izvorno pravo na naknadu to država u kojoj se nezgoda desila priznaje.

Dakle, navedeni sporazum upućuje da se prilikom utvrđivanja postojanja prava na regres njemačkog nositelja socijalnog osiguranja prvenstveno utvrđuje da li direktno oštećeni ima pravo tražiti naknadu štete po pravu države u kojoj se nezgoda dogodila. Nakon toga se utvrđuje da li prema njemačkom pravu dolazi do zakonske subrogacije.

REGRES U SLUČAJEVIMA KADA JE OSIGURANIK NOSITELJA SOCIJALNOG OSIGURANJA STRANI DRŽAVLJANIN

Zamislimo situaciju kada je šteta u RH uzrokovana uporabom neosiguranog vozila, a direktni oštećeni je državljanin SR Njemačke, tj. strani državljanin. Prvo valja utvrditi da li direktno oštećeni ima pravo tražiti naknadu pretrpjele štete.

PRAVO OŠTEĆENOG STRANOG DRŽAVLJANINA NA NAKNADU KOD ŠTETA UZROKOVANIH NEOSIGURANIM VOZILOM

Dakle, u ovom referatu bavimo se specifičnim slučajem kada je šteta uzrokovana u RH neosiguranim vozilom, a oštećeni je osiguranik njemačkog nositelja socijalnog osiguranja. Da li sam oštećeni ima pravo na naknadu štete po našem pravu ?

Od dana sklapanja prvog sporazuma mijenjala se zakonska regulativa u RH. Prvi zakon koji je regulirao ovu materiju bio je Zakon o obaveznom osiguranju u saobraćaju iz 1968. godine.

Zakon o obaveznom osiguranju u saobraćaju (Sl. list 11/68) regulira u čl. 21. da će štetu prouzrokovanu od strane vozila čiji se korisnik, odnosno vlasnik nije osigurao od odgovornosti nadoknaditi osiguravajući zavod čije je sjedište najbliže mjestu nastanka štete.

Zakon o osnovama sistema osiguranja imovine i osoba (Sl. list 24/76) i to čl. 56. – propisivao je da strana osoba kojoj je počinjena šteta neosiguranim vozilom ima pravo na naknadu štete ako prema zakonu države državljanin koje je ta osoba i građani SFRJ imaju pravo na naknadu štete, ali samo do visine određene temeljem čl. 55. ovog zakona.

Dakle, temeljem ovog zakona, ukoliko naši državljani imaju pravo na naknadu štete u Njemačkoj onda i njemački državljani imaju prvo na naknadu štete u SFRJ.

Zakon o osnovama osiguranja imovine i osoba (Sl. list 17/90) predviđao je potrebu postojanja reciprociteta samo za štete prouzročene nepoznatim vozilom i to u čl. 101. dok za štete prouzročene neosiguranim vozilom nije tražio postojanje reciprociteta. U čl. 99. oštećena osoba kojoj je prouzročena šteta upotrebom vozila koje nije osigurano od autoodgovornosti ima pravo zahtijevati naknadu štete od organizacije za osiguranje koja obavlja obvezno osiguranje od autoodgovornosti sa sjedištem na teritoriju republike, odnosno autonomne pokrajine na kojoj je šteta nastala.

Zakon o osiguranju (NN 9/94) u čl. 86. opet uvodi reciprocitet. Temeljem navedenog članka osoba koja nije državljanin Republike Hrvatske, a kojoj je na teritoriju RH nanescena šteta uporabom vozila čiji vlasnik, odnosno korisnik nije osigurao vozilo od automobilske odgovornosti, ima pravo na naknadu štete po osnovi stavka 1. ovog članka samo ako po zakonu države čiji je državljanin, hrvatski državljani imaju pravo na naknadu štete nanescene uporabom neosiguranog vozila. Pasivno legitimirano je jedno od društava za osiguranje.

Izmjenama iz 1997. godine u čl. 91. pasivno je legitimiran Hrvatski ured za osiguranje, ali više se ne radi razlika između domaćih i stranih državljana-dakle nije potreban reciprocitet.

U Zakonu o obveznim osiguranjima u prometu (NN 151/05) čl. 29. propisuje da oštećena osoba kojoj je šteta nanescena uporabom neosiguranog vozila ima pravo na naknadu štete od Garancijskog fonda pri Hrvatskom uredu za osiguranje. Novina je u stavu 2., da kod šteta nanescenih uporabom neregistriranog vozila preuzetog u drugoj državi članici kojem je odredište RH u roku najviše 30 dana nakon isporuke vozila, oštećeni može podnijeti zahtjev Hrvatskom uredu za osiguranje.

Dakle, nije sporno da je za pravo na naknadu štete kod nezgode izazvane neosiguranim vozilom mjerodavno pravo države u kojoj se dogodila nezgode, dakle RH, dok je za odnos oštećenog i njemačkog nositelja socijalnog osiguranja mjerodavno pravo SR Njemačke.

REGRES U SLUČAJEVIMA KADA JE OSIGURANIK NOSITELJA SOCIJALNOG OSIGURANJA HRVATSKI DRŽAVLJANIN

Sudska praksa prepoznala je još jedan slučaj kao specifičnost ove problematike. Naime, kako se utvrđuje pravo regresa nositelja socijalnog osiguranja SR Njemačke u slučajevima kada je direktno oštećeni tj. osiguranik nositelja socijalnog osiguranja državljanin RH.

Opet se prosuđuje po domaćem pravu da li naš državljanin ima pravo na naknadu štete od neosiguranog vozila.

Zakon o osnovama sistema osiguranja imovine i osoba (Sl. list. 24/76) u čl. 55. propisuje da štetu uzrokovanu vozilom korisnik, odnosno vlasnik kojeg nije sklopio ugovor o osiguranju od odgovornosti naknađuje i isplaćuje zajednica osiguranja sjedište koje je na teritoriju republike, odnosno autonomne pokrajine na kojem je šteta nastala.

Zakon o osnovama sistema osiguranja imovine i osoba (Sl. list 17/90) u čl. 99. propisuje kako oštećena osoba kojoj je šteta prouzročena uporabom vozila čiji vlasnik, odnosno korisnik nije osigurao autoodgovornost imaju pravo zahtijevati naknadu štete od organizacije za osiguranja koja obavlja poslove obveznog osiguranja od autoodgovornosti sa sjedištem na teritoriju republike, odnosno autonomne pokrajine na kojoj je šteta nastala.

Zakon o osiguranju (NN 9/94) u čl. 86. propisuje da oštećena osoba u predmetnom slučaju ima pravo podnijeti zahtjev za naknadu štete jednom od društava za osiguranje koje se bavi

osiguranjem od automobilske odgovornosti. Navedeno društvo za isplaćeni iznos štete i trošak obrade tereti fond za naknadu štete pri Hrvatskom uredu za osiguranje.

Izmjenama istog zakona (NN 20/97) u čl. 91. propisano je da je pasivno legitimiran Hrvatski ured za osiguranje.

Zakon o izmjenama i dopunama zakona o osiguranju (NN 116/99) nije izmijenio ovu regulaciju.

Novi Zakon o obveznim osiguranjima u prometu (NN 151/05) u čl. 29. regulira na isti način ovu materiju.

Dakle, temeljem hrvatskog prava naš državljanin ima pravo na naknadu štete nastale uporabom neosiguranog vozila.

Za prijelaz tog prava na nositelja socijalnog osiguranja primjenjuje se njemačko pravo na isti način kao i kod stranog, odnosno njemačkog državljanina.

ZAKONSKA SUBROGACIJA NA NOSITELJA SOCIJALNOG OSIGURANJA

DVA SUDSKA RJEŠENJA

Jedan dio sudske prakse tvrdi kako je do zakonske subrogacije došlo i to temeljem čl. 1542. Zakona o socijalnom osiguranju SR Njemačke. Postoji i sudska praksa koja tvrdi da se u ovom slučaju primjenjuje Njemački zakon o osiguranju i to čl. 12. te da do subrogacije ne dolazi.

1. UREDBA O SOCIJALNOM OSIGURANJU SR NJEMAČKE

Određba paragrafa 1542. Zakona o socijalnom osiguranju – Reichsversicherungsordnung - RVO glasi:

„Ukoliko osiguranici ili u slučaju njihove smrti oni na koje to pravo po zakonu prelazi mogu ostvariti naknadu štete po drugim zakonskim propisima, i to štete koja je nastala bolešću, nezgodom, nesposobnošću obavljanja određenog zanimanja ili zbog nesposobnosti privređivanja, odnosno smrću roditelja, prelazi taj zahtjev na nosioce osiguranja ako su nosioci osiguranja korisnicima naknade štete dužni po ovom zakonu pružiti davanja. Ovo se ne odnosi na zahtjeve proizišle iz trudnoće ili poroda. Jednako se tako ovaj zahtjev ne može isticati protiv poduzetnika ili njemu izjednačenih u smislu paragrafa 899. RVO, u slučajevima osoba osiguranih protiv nezgoda ili onog na koje to pravo prelazi.“

Nositelj socijalnog osiguranju u SR Njemačkoj i to temeljem paragrafa 1542. isplatio je naknadu oštećenom u vidu socijalnih davanja. Temeljem istog članka davanjem je na tog nositelja prešlo pravo postavljanja regresnog zahtjeva prema odgovornoj osobi-zakonska supstitucija. Tužitelj to pravo ima prema njemačkim propisima prema odgovornoj osobi, a i prema propisima u RH.

Sukladno navedenoj odredbi paragrafa 1542. Zakona o socijalnom osiguranju SR Njemačke pravo da potražuje naknadu štete prešlo je od neposredno oštećenih na tužitelja. Dakle, tužitelj nije neposredno oštećeni već pravo na naknadu štete izvodi iz prava svojih osiguranika.

2. ZAKON O OBVEZONOM OSIGURANJU DRŽAOCA MOTORNOG VOZILA

Kao što smo već naveli dio sudske prakse drži da se u slučajevima kada je štetu prouzročilo neosigurano vozilo kao *lex specialis* primjenjuje Zakon o osiguranju držaoca motornih vozila iz 1965. godine.

Čl. 12. navedenog zakona u st. 1. propisuje da ako se korištenjem vozila ili prikolice na području valjanosti ovog zakona prouzroči tjelesna ozljeda ili materijalna šteta, osoba koja zbog tih šteta ima pravo na zahtjeve za naknadu štete prema vlasniku ili vozaču vozila može zahtjeve za naknadu štete podnijeti i prema „Odštetnom fondu za štete uslijed automobilskih nezgoda“ (u daljnjem tekstu Odštetni fond) među ostalim i u situaciji ako ne postoji temeljem zakona potrebno osiguranje od odgovornosti u korist vlasnika i vozača vozila.

Navedenim zakonom određeno je da pravne osobe nemaju pravo na naknadu štete po ovom zakonu jer je intencija zakona zaštititi najugroženije – a to su teške ozljede i smrt oštećenih.

Nositelji socijalnog osiguranja. „Ukoliko je šteta osobe s pravom na naknadu podmirena putem **isplata nositelja socijalnog osiguranja...**“, ne postoji pravo na zahtjev prema Odštetnom fondu. Doslovan tekst jasno govori da nositelji socijalnog osiguranja od Odštetnog fonda ne mogu regresirati zahtjeve koji su prešli na njih. Oni imaju prvenstvenu obvezu angažmana. **To je Vrhovni sud Njemačke potvrdio svojom odlukom od 25.1.2000.g.**

Njemačka udruga za zaštitu žrtava u prometu (VOH) nadležna je u ovim slučajevima. Svrha VOH-a je da u klasične tri grupe slučajeva (nepoznato vozilo, neosigurano vozilo ili šteta počinjena kaznenim djelom uporabom vozila kao i slučaju insolventnosti) nadoknadi štetu kao da je štetnik osiguran zakonski propisanim minimalnim svotama pokrića.

To vrijedi samo ako osoba koja ima pravo na naknadu (osim insolventnosti) ako od treće osobe ne može dobiti naknadu štete (vlasnik, vozač vozila, ali i osiguratelji automobilskog kaska, Njemački ured zelene karte, poslodavci ili nositelji socijalnog osiguranja koji su prvenstveno u obvezi).

Obveza odštetnog fonda dakle otpada ako osoba s pravom na naknadu može istu dobiti od socijalnog osiguranja i sl.

Dakle VOH je nadležan za naknadu štete na teret Odštetnog fonda u slučajevima navedenim taksativno u zakonu, ali samo ako oštećena osoba svoj zahtjev ne može ostvariti od treće osobe.

Potrebno je napomenuti da svatko ima pravo zatražiti naknadu štete što znači i strani državljani. Doduše uz preduvjet da imaju stalno prebivalište u Njemačkoj ili da njihova zemlja ima zajamčeni reciprocitet s Njemačkom.

Navedeno je regulirano u čl. 14. istog zakona:

„Savezno ministarstvo pravosuđa ovlašteno je, u dogovoru sa Saveznim ministarstvom za promet, građevinarstvo i razvoj grada, Saveznim ministarstvom za gospodarstvo i tehnologiju i Saveznim ministarstvom za financije temeljem pravnih propisa bez suglasnosti Saveznog vijeća...

2. odrediti da Odštetni fond izvrši isplate stranim državljanima bez stalnog boravišta u tuzemstvu samo uz postojanje uzajamnosti, ukoliko međunarodnopravni ugovori Savezne Republike Njemačke nisu u suprotnosti s tim...“

Treba uvažiti, da prema tome i **strance iz trećih država**, koji u nekoj drugoj zemlji Europskog gospodarskog prostora imaju stalno boravište, treba tretirati kao strance **bez stalnog** boravišta u tuzemstvu. Pod **stalnim boravištem** podrazumijeva se boravište u kojem je osoba stalno naseljena i u kojem se nalazi prostorno težište sveukupnih životnih odnosa.

Strani državljani su sve osobe koje nisu Nijemci u smislu čl. 116. Ustava.

Ustav SRNJ

XI Prijelazne i zaključne odredbe

Članak 116.

- (1) U smislu ovog Ustava uz pretpostavku drugačijeg zakonskog uređenja Nijemac je osoba koja posjeduje njemačko državljanstvo ili je kao izbjeglica ili prognanik njemačke narodnosti ili kao bračni drug ili potomak te osobe bio primljen na području Njemačke države prema stanju od 31. prosinca 1937.
- (2) Prijašnji njemački državljani kojima je između 30. siječnja 1933. i 8. svibnja 1945. uskraćeno državljanstvo iz političkih, rasnih ili vjerskih razloga i njihovi potomci trebaju na zahtjev opet dobiti državljanstvo. Smatra se da im državljanstvo nije bilo uskraćeno ukoliko su nakon 8. svibnja 1945. imali boravište u Njemačkoj te nisu izrazili suprotnu volju.

ZAKLJUČAK

Kod regresnih zahtjeva njemačkih nositelja socijalnog osiguranja prvo valja primijeniti čl. 30. st.1. Sporazuma o socijalnom osiguranju jer nije sporno da podnositelj zahtjeva nema originalno pravo već derivativno pravo na naknadu štete. Radi navedenog potrebno je utvrditi da li direktno oštećeni ima pravo na naknadu štete. I hrvatski državljani i strani državljani imaju pravo na naknadu štete. Jedina je razlika što je za strane državljane u nekim razdobljima bio propisan i reciprocitet.

Kada dakle utvrdimo da direktno oštećeni ima pravo temeljem hrvatskih propisa na naknadu štete potrebno je temeljem njemačkog prava utvrditi da li dolazi do zakonske subrogacije i to na temelju kojeg zakona. Kako smo podrobno izložili do te subrogacije u pravilu dolazi temeljem čl.

1542. Zakona o socijalnom osiguranju, ali postoje iznimke. Za štete nastale uporabom neosiguranog vozila isplatom naknade pravo na naknadu štete od odgovorne osobe ne prelazi na nositelja socijalnog osiguranja i to upravo prema njemačkim propisima.

Temeljem Sporazuma o socijalnom osiguranju i to čl. 30. st. 1. temeljem njemačkih zakonskih propisa – u ovom slučaju Zakon o socijalnom osiguranju čl. 1542. i Zakona o osiguranju držaoca motornih vozila – čl. 12 ne dolazi do zakonske subrogacije i nositelj socijalnog osiguranja nema pravo regresa isplaćenih davanja.

Mladenka Grgić

**PROBLEM MJERODAVNOG PRAVA
S POSEBNIM OSVRTOM NA POPRAVLJANJE VOZILA**

1. Uvodna razmatranja

U posljednjim desetljećima sve su učestalije situacije s međunarodnim elementom, a razlozi takvog stanja su sve veća međunarodna pokretljivost osoba, najčešće i vozila, te sve življa međunarodna suradnja i komunikacija.

Republika Hrvatska, kao dio globalnog međunarodnog poretka, izgrađuje svoj pravni sustav i uređuje privatnopravne situacije s međunarodnim obilježjem i na taj način poklanja izuzetnu pažnju procesu prilagodbe hrvatskog prava europskim pravnim rješenjima i standardima.

Kad privatnopravne situacije imaju isključivo tuzemno obilježje, na njih domaća nadležna tijela (sudovi ili upravna tijela) uvijek primjenjuju domaće pravo.

Primjeri:

- zaključenje braka između državljanina Republike Hrvatske na području RH; dolazi do primjene hrvatskog prava
- na ugovor o prodaji između dva hrvatska trgovačka društva, koji je zaključen i treba se izvršiti u RH; primjenjuje se hrvatsko pravo
- naknada štete u sudaru motornih vozila hrvatske registracijske oznake koji se dogodio u RH, a da su pri tome i ostali sudionici (suputnici ili osobe izvan vozila) hrvatski državljani, ocjenjuje se po hrvatskom pravu

Međutim postoje situacije koje imaju međunarodno obilježje, pa se postavlja pitanje treba li na njih primijeniti domaće ili strano pravo.

Primjeri:

- dvoje stranaca želi međusobno zaključiti brak u RH
- ugovor o prodaji zaključen u Austriji između hrvatskog i talijanskog trgovačkog društva
- naknada štete nastale u sudaru motornih vozila njemačke i hrvatske registracijske oznake koji se dogodio u Hrvatskoj, a da su se u vozilima nalazile osobe s različitim prebivalištima.

* Euroherc osiguranje d.d.

Navedene i slične situacije uređuju se pravilima međunarodnog privatnog prava, a pod određenim pretpostavkama dolazi i do primjene stranog prava što se propisuje pravilima o određivanju mjerodavnog prava, tj. kolizijskim pravilima.

2. Kolizijska pravila

Kolizijska pravila dio su unutarnjeg prava svake države, a utvrđuju ih uglavnom propisi i međunarodni ugovori. Da bi se na osnovi kolizijskih pravila primijenilo strano pravo, pored navedenog stranog obilježja treba se raditi i o situacijama koje uređuju pravo što se može primjenjivati eksteritorijalno; to je uglavnom građansko, trgovačko, obiteljsko, dio pomorskog i radnog prava – dakle grane prava koje su po rimskopravnoj podjeli ulazile u privatno pravo.

Koje će se od više različitih materijalnih prava primijeniti na pravnu situaciju koja ima vezu s pravima više država određuje se kolizijskim pravilima. Dakle, ovim pravilima ne rješava se pravna situacija nego se upućuje na mjerodavno materijalno pravo koje treba primijeniti.

2.1 Poveznice i mjerodavno pravo

Samostalno kolizijsko pravilo sastoji se od kategorije vezivanja i poveznice; **kategorija vezivanja**⁷ (Anknuepfungsgrund) predstavlja okvirni ili skupni pojam apstraktnih životnih odnosa, pravnih činjenica, pravnih situacija ili pak odnosa koji se podvrgavaju pod određeno mjerodavno pravo (npr. poslovna sposobnost, oblik zaključenja braka, ugovorni odnosi itd.), dok **poveznica**⁸ (Anknuepfungspunkt) predstavlja pravnu činjenicu, npr. mjesto počinjenja protupravnog čina, mjesto gdje stvar leži, ugovorna odredba (kada stranke mogu sporazumom odrediti i mjerodavno pravo za uređivanje njihovih međusobnih ugovornih odnosa), ili pravni pojam - npr. državljanstvo, prebivalište - što upućuje na mjerodavno pravo za kategoriju vezivanja.

U nastavku se daje pregled nekoliko važnijih primjera u kojima se isticanjem poveznice određuje i mjerodavno pravo određene države:

- Lex patriae : pravo državljanstva osobe
- Lex domicilli: pravo mjesta u kojem osoba prebiva
- Lex loci actus: pravo zaključenja pravnog posla
- Lex autonomiae: pravo koje su stranke izabrale
- Lex loci delicti commissi: pravo mjesta počinjenja protupravnog čina
- Lex loci damni: pravo mjesta nastanka štete
- Lex rei siteae: pravo mjesta gdje stvar leži
- Lex fori: pravo tijela koje rješava predmet

⁷ SAJKO, Krešimir, Međunarodno privatno pravo, 4. izmijenjeno i dopunjeno izd, Narodne novine, 2005. str. 93.

⁸ SAJKO, Krešimir, Međunarodno privatno pravo, 4. izmijenjeno i dopunjeno izd, Narodne novine, 2005. str. 94.

2.2 Mjesto štetne radnje i mjesto nastanka štete

Izvanugovorna odgovornost za naknadu štete utvrđuje se unutarnjim međunarodnim privatnim pravom i određenim međunarodnim ugovorima, a u nekim pravnim porecima kao npr. u Velikoj Britaniji, SAD-u ili Francuskoj i sudskom praksom.

Najčešće poveznice koje upućuju na mjerodavno pravo su **mjesto štetne radnje** (locus delicti commissi) i **mjesto nastanka štete** (locus damni). Tako određeno mjerodavno pravo, zavisno je od primjene jedne od navedenih poveznica; ako je poveznica mjesto štetne radnje – lex loci delicti commissi, a ako je mjesto nastanka štete – lex loci damni. Međutim, ovdje dolazimo do problema materijalnopravne prirode jer štetna radnja i štetna posljedica su sastavnice građanskog delikta, a nema delikta bez radnje i nema delikta bez nastanka štete.

U hrvatskom i poredbenom pravu postoje različite varijante primjene navedenih poveznica.

Nekoliko primjera:

- čl. 28. st. 1. ZRS
za izvanugovornu odgovornost za štetu, ako za pojedine slučajeve nije drugačije određeno, mjerodavno je pravo mjesta gdje je radnja izvršena ili pravo mjesta gdje je posljedica nastupila, ovisno o tome koje je od ta dva prava povoljnije za oštećenika.
- čl. 32. st. 1. i 2. mađarskog zakona
ako ovaj zakon drukčije ne određuje, za odgovornost za izvanugovorno prouzrokovanu štetu primjenjuje se pravo mjesta u vrijeme štetne radnje ili propusta. Ako je povoljnije za oštećenika, mjerodavno je pravo države na čijem je području nastala šteta.
- čl. 62. st. 1. talijanskog zakona
odgovornost za protupravne čine određuje se po pravu države u kojoj je nastala njihova posljedica. Oštećeni može tražiti primjenu prava države izvršenja štetne radnje koja je uzrokovala štetu.
- čl. 48. st. 1. austrijskog zakona
izvanugovorni zahtjevi za naknadom štete ocjenjuju se po pravu države štetne radnje. Ako za sudionike postoji uža veza s jednom te istom državom, tada se primjenjuje to pravo.
- čl. 40. st. 1. njemačkog zakona
zahtjevi iz protupravnog djelovanja podvrgnuti su pravu države u kojoj je štetnik djelovao. Oštećeni može zahtijevati da se umjesto tog prava primjeni pravo države u kojoj je nastala posljedica.

U slučajevima tzv. objektivne odgovornosti, smatra se da je locus delicti mjesto gdje je opasni predmet postao nekontroliran i time uzrokovao povredu zaštićenog prava.

Mjestom nastanka štete smatra se mjesto u kojem je došlo do povrede zaštićenog pravnog interesa. Primjenom prava mjesta štetne radnje polazi se od ocjene protupravnog čina prema okolini u kojoj je izvršen, pa u tom smislu ta poveznica ima i preventivnu funkciju, a primjena prava mjesta štete ima funkciju zaštite pravnih dobara – oštećeni se štiti prema mjerilima okoline u kojoj su njegova prava povrijeđena.

3. Haška Konvencija o mjerodavnom pravu za prometne nezgode na cestama iz 1971. godine

Unifikacija kolizijskih pravila uspjela je na XI Haškoj konferenciji 1968. godine. Donesenu Konvenciju o zakonu koji se primjenjuje na nezgode u cestovnom prometu prihvatili su tada predstavnici 25 zemalja u Hagu i to 04. svibnja 1971. godine.

Prihvaćena Haška Konvencija postala je dio pravnog poretka i Republike Hrvatske na način da joj je pristupila, te je ratificirala bivša SFRJ 16. 12. 1975. godine, a Republika Hrvatska ju je preuzela u svoj pravni poredak odlukom Sabora RH od 23. 04. 1993. s primjenom od 08. 10. 1991.

3.1 Opći pregled

Konvencija se isključivo bavi pravom koje se primjenjuje na građansku, izvanugovornu odgovornost koja proizlazi iz prometnih nezgoda. Pitanja jurisdikcije ili priznanja i provođenja odluka u ovom području nisu obuhvaćena ovom Konvencijom.

Sastoji se od 21-nog članka od kojih prva dva uređuju područje primjene. U članku 3. predstavljeno je glavno pravilo dok članci 4. do 6. utvrđuju iznimke od tog pravila. Članak 7. govori o važnosti lokalnih pravila o kontroli i sigurnosti prometa, dok članak 8. govori o području primjene mjerodavnog prava. U ostalim člancima uređena su druga pitanja jednako važna za razumijevanje i proučavanje ove iznimno složene materije.

3.2 Svrha Konvencije

Prema članku 1.⁹ svrha Konvencije je utvrditi zakon koji se primjenjuje na građansku, izvanugovornu odgovornost koja proizlazi iz prometnih nezgoda, u bilo kojem postupku u kojem se utvrđuje odgovornost. Iz područja primjene Konvencije izuzeta su pitanja odgovornosti proizvođača, prodavatelja, popravljача vozila, odgovornost svih osoba u čijoj je nadležnosti održavanje cesta namijenjenih prometu. Isto tako Konvencija se ne odnosi na regresne zahtjeve između odgovornih osoba.

3.3 Glavno pravilo o mjerodavnom pravu

Članak 3.¹⁰ Konvencije sadrži **glavno pravilo**, mjerodavnost prava mjesta na kojem se nezgoda dogodila, jer utvrđivanje mjesta nezgode uglavnom ne izaziva velike poteškoće u slučaju prometnih nezgoda iz razloga što je gotovo uvijek mjesto na kojem je delikt počinjen i mjesto na kojem je pretrpljena šteta. Stoga je Konvencija odabrala upravo mjesto nezgode, iako je suprotno tendenciji koja se najviše vidi u pravnim zapisima - da se udalji od primjene *lex loci*, kao određujući kriterij da bi se izbjegli nesporazumi koji se odnose na iznimne slučajeve.

⁹ Članak 1. *Ova Konvencija određuje mjerodavno pravo za građansku izvanugovornu odgovornost koja proizilazi iz prometnih nezgoda na cestama, bez obzira na vrstu postupka po kojem se utvrđuje ta odgovornost. Pod prometnom nezgodom na cestama u smislu ove Konvencije „smatra se prometna nezgoda u kojoj je uključeno jedno ili više motornih ili nemotornih vozila, a koja se dogodila u prometu na javnoj cesti na području otvorenome za svakoga ili na nejavnom području, ali otvorenome za određeni broj osoba koje imaju pravo koristiti se njime“.*

¹⁰ Članak 3. *Mjerodavno pravo je unutarnje pravo države na čijem se području dogodila prometna nezgoda.*

3.4 Iznimke od glavnog pravila

Glavno pravilo zbog složenosti materije nije moglo biti usvojeno bez iznimki koje su regulirane člankom 4.¹¹ 5. i 6. Konvencije, a odnose se uglavnom na postojanje redovnog boravišta stranaka u državi koja se razlikuje od one u kojoj se nezgoda dogodila. Uz kriterij redovnog boravišta kao dodatne poveznice, daje se prednost mjestu registracije jednog ili više vozila.

Mjesto boravišta važno je zbog putnika i osoba koje su sudionici nezgode a nalazile su se izvan jednog ili više vozila, a kako bi mogla biti napravljena iznimka vezano za primjenu lex loci, njihovo redovno boravište mora odgovarati mjestu registracije. Što se tiče žrtava nezgode, pravilo o državi registracije ne zamjenjuje pravilo o mjestu nezgode ukoliko žrtva ima redovno boravište u toj državi.

Kada je riječ o iznimkama Konvencija razlikuje štete nanesene osobama i štete na vozilima što je posebno obrađeno u člancima 4 i 5.

Članak 4. stavak a) predviđa slučaj u kojem je samo jedno vozilo uključeno u nezgodu, a registrirano je u nekoj drugoj državi različitoj od mjesta nezgode, unutarnje pravo države registracije primjenjuje se na pitanje odgovornosti:

- prema vozaču, posjedniku, vlasniku ili svakoj drugoj osobi koja ima kontrolu nad vozilom ili polaže neko pravo na vozilo bez obzira na njihovo redovno boravište,
- prema žrtvi koja je bila putnik, ako se njeno redovno boravište nalazi u državi različitoj od one na čijem se teritoriju dogodila prometna nezgoda i
- prema žrtvi koja se nalazila na mjestu prometne nezgode izvan vozila, ako je imala svoje redovno boravište u državi registracije vozila

Članak 4. stavak b) regulira situaciju u kojoj je više vozila uključeno u prometnu nezgodu pa se pravila iz članka 4. stavak a) primjenjuju samo ako su sva vozila registrirana u istoj državi, dakle traži se **jedinstvo registracija** da bi se izbjegla primjena lex loci.

Iznimka od lex loci uređena je i u članku 4. stavak c), kada su jedna ili više osoba koje se nalaze izvan jednog ili više vozila a mogu snositi odgovornost, i to u korist prava koje se odnosi na državu registracije, ukoliko su sve osobe imale redovno boravište u državi registracije jednog ili više vozila koja su uključena u nezgodu.

¹¹ Članak 4. Odstupanja od članka 3. u slijedećim slučajevima:

- Ako je samo jedno vozilo bilo uključeno u prometnu nezgodu i ako je registrirano u državi različitoj od one na čijem se teritoriju nezgoda dogodila, unutarnje pravo države registracije primjenjuje se na odgovornost: - prema vlasniku, posjedniku ili svakoj drugoj osobi koja ima kontrolu nad vozilom ili polaže neko pravo na vozilo, bez obzira na njihovo redovno prebivalište; - prema žrtvi koja je bila putnik, ako se njeno redovno prebivalište nalazi u državi različitoj od one na čijem se teritoriju dogodila prometna nezgoda; - prema žrtvi koja se nalazila na mjestu prometne nezgode izvan vozila, ako je imala svoje redovno prebivalište u državi registracije vozila.*
- Ako je bilo više žrtava, mjerodavno pravo određuje se posebno za svaku od njih.*
- Kad je više vozila uključeno u prometnu nezgodu, odredbe koje su navedene pod a) primjenjuju se samo ako su sva vozila registrirana u istoj državi.*
- Ako su osobe koje su se nalazile izvan jednog ili više vozila na mjestu prometne nezgode, uključene u prometnu nezgodu i mogu biti odgovorne, odredbe pod a) i b) primjenjuju se samo ako te osobe imaju redovno prebivalište u državi registracije. Isto vrijedi i u slučaju kad su te osobe i žrtve prometne nezgode.*

Nadalje Konvencija člankom 5. regulira pitanje odgovornosti za štetu na stvarima koje se sukladno Konvenciji dijele u dvije kategorije; ovisno o tome da li pripadaju putniku, kada se primjenjuje isto pravo koje utvrđuje odgovornost putnika ili se nalaze izvan vozila, kada se načelno primjenjuje lokalno pravo, osim u slučaju osobnih predmeta žrtve što je regulirano pravom koje utvrđuje odgovornost prema žrtvi.

Članak 6.¹² određuje pravila postupanja u slučajevima kada u prometnoj nezgodi sudjeluju vozila koja nemaju nikakvu registraciju, čija registracija nije važeća ili nema nikakvog značaja. Ukoliko iz bilo kojeg razloga registracija ne može biti korištena kao dodirna točka (nema obveze registracije ili kao npr. u Kanadi, državi u kojoj kamioni moraju biti registrirani u svakoj regiji kroz koju prolaze, vojna vozila), unutarnje pravo države u kojoj je vozilo "redovito stacionirano" zamjenjuje ono države registracije.

3.5 Područje primjene mjerodavnog prava

Konvencija omogućava najšire moguće područje primjene mjerodavnog prava što je određeno člankom 8. pa sukladno tome sva pitanja koja građansko pravo svrstava u opseg deliktne odgovornosti potpadaju pod ovo područje. Zakon koji se primjenjuje određuje uvjete i opseg odgovornosti, razloge za oslobađanje od odgovornosti, svako ograničenje, postojanje i narav ozljede ili štete koja se može nadoknaditi vrstu i opseg naknade, pitanje prijenosa i nasljeđivanja prava na naknadu, zastaru i gubitak prava itd.

4. Mjerodavno pravo - šteta na vozilu stranog državljanina

U slučaju prometne nezgode u kojoj su sudjelovala vozila njemačke i hrvatske registracijske oznake, a koja se dogodila u Republici Hrvatskoj, pri utvrđivanju mjerodavnog prava treba krenuti od hrvatskog **"Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima"** Sl. I. bivše SFRJ 43/82, 72/82, NN 53/91. Isti se Zakon primjenjuje na određivanje mjerodavnog prava u sporovima s međunarodnim elementom i dio je unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske.

Članak 3. istog Zakona upućuje na Hašku Konvenciju o mjerodavnom pravu za prometne nezgode na cestama čije su potpisnice obje države.

U konkretnom slučaju prema čl. 3. Konvencije primjenjuje se zakonodavstvo države na čijem se teritoriju dogodila prometna nezgoda, a to je hrvatsko pravo.

Članak 8. Haške Konvencije propisuje da hrvatsko zakonodavstvo određuje:

- uvjete i opseg odgovornosti
- razloge za oslobođenje, a također i svako ograničenje i podjelu odgovornosti

¹² Članak 6. Za vozila koja nisu registrirana ili čija registracija nema nikakvog značenja primjenjuje se, umjesto prava države registracije, pravo države u kojoj su redovno stacionirana. Isto vrijedi ako vlasnik, posjednik ili vozač nemaju u vrijeme prometne nezgode svoje redovno prebivalište u državi registracije.

- postojanje i narav štete koja je pogodna za naknadu
- vrstu i opseg naknade
- prenosivost prava na naknadu
- osobe koje imaju pravo na naknadu štete koju su osobno pretrpjele
- zastaru i gubitak prava temeljenih na protoku roka, uključujući početak, prekid i obustavu rokova

4.1 Primjenjivost Zakona o obveznim odnosima NN 53/91; 73/91; 3/94; 7/96; 112/99 (Stari ZOO) i NN 35/05 (Novi ZOO) koji se počeo primjenjivati od 01.01.2006.

Sudska praksa usklađena je sa spomenutim odredbama Zakona, tako da se na prometnu nezgodu koja se dogodila prije 01.01.2006. godine primjenjuju odredbe Zakona o obveznim odnosima koji je bio u primjeni prije 01.01.2006. godine, bez obzira na vrijeme kada se pokreće postupak pred sudom.

Naknada **materijalne štete**¹³ ili **popravljanje štete**¹⁴ podrazumijeva dužnost odgovorne osobe uspostaviti stanje koje je bilo prije nego što je šteta nastala.

U slučajevima kada uspostava prijašnjeg stanja ne otklanja štetu potpuno i/ili kada uspostava prijašnjeg stanja nije moguća, odgovorna osoba dužna je ostatak ili odgovarajući dio isplatiti u novcu.

Dakle, ZOO-om su uspostavljena slijedeća pravila:

- Naturalna restitucija je prvenstveni oblik popravljanja štete
- U slučaju kada to nije moguće potpuno, uspostavlja se pravilo - dijelom naturalna restitucija, dijelom novčani ekvivalent
- Kada postoji faktička i/ili pravna nemogućnost restitucije, šteta se u cijelosti popravljala isplatom odgovarajućeg novčanog iznosa
- I izuzetno, isplatom odgovarajućeg novčanog iznosa i u slučaju kada je restitucija moguća, pod pretpostavkom da to oštećeni zahtijeva, te da okolnosti slučaja ne opravdavaju restituciju

Kada su u pitanju obujam i visina imovinske štete, uspostavlja se **načelo potpune naknade**¹⁵ i pravila koja definiraju obujam i visinu imovinske štete¹⁶.

⁸ Zakon o obveznim odnosima NN 53/91, 73/91, 3/94, 7/96, 112/99 – vidi čl. 185.

⁹ Zakon o obveznim odnosima NN 35/05 – odsjek 7. popravljanje štete – 1. popravljanje imovinske štete – uspostava prijašnjeg stanja i naknada u novcu - čl. 1085.

¹⁰ Zakon o obveznim odnosima NN 35/05 – čl. 1090. «Sud će uzimajući u obzir i okolnosti koje su nastupile poslije prouzročenja štete, dosuditi naknadu u iznosu koji je potreban da se oštećenikova materijalna situacija dovede u ono stanje u kojem bi se nalazila da nije bilo štetne radnje ili propuštanja.»

¹¹ Zakon o obveznim odnosima NN 35/05 – čl. 1089.

« (1) oštećenik ima pravo kako na naknadu obične štete, tako i na naknadu izmakle koristi.

(2) visina naknade štete određuje se prema cijenama u vrijeme donošenja sudske odluke, osim slučaja kad zakon određuje što drugo.

(3) pri ocjeni visine izmakle koristi uzima se u obzir dobitak koji se mogao osnovano očekivati prema redovitom tijeku stvari ili prema posebnim okolnostima, a čije je ostvarenje spriječeno štetnikovom radnjom ili propuštanjem.

(4) kad je stvar uništena ili oštećena kaznenim djelom učinjenim namjerno, sud može odrediti visinu naknade prema vrijednosti koju je stvar imala za oštećenika.»

Ona zajedno idu za tim, da se uspostavi oštećenikovo pravo na popravljjanje ukupne štete koju trpi posljedicom štetnikove radnje, pa i one koja je nastupila u okolnostima poslije uzrokovanja štete, čime se uz ostalo uspostavlja posve jasan pravni okvir.

4.2. Sudska praksa u RH

Naizgled nedorečena sudska praksa u RH, nastaje u pravilu u slučaju utvrđivanja opsega i visine naknade štete posljedicom činjenice gdje je izvršen popravak vozila, u RH ili u inozemstvu.

Da li i kada oštećeniku pripada **«pravo» na popravak u inozemstvu**, nedvojbeno je po stajalištu sudske prakse **činjenično, a ne pravno pitanje**.

Po stajalištu sudske prakse u RH, oštećeniku bi pripadalo pravo na naknadu štete na vozilu u visini troškova popravka u inozemstvu samo u slučajevima kada to **opravdavaju okolnosti**¹⁷ ili **posebne okolnosti**¹⁸ svakog oštećenikovog slučaja.

Dakle, po stajalištu sudske prakse u RH uspostavljeno je pravilo da bi **primarna obveza odgovorne osobe bila naknaditi štetu na vozilu u visini popravka u RH**.

Oštećenik svojom odlukom da popravak vrši u inozemstvu, na sebe preuzima rizik da mu se u okviru naknade stvarne štete ne plate slijedeći nastali troškovi:

- troškovi opisa štete u inozemstvu
- troškovi izračuna visine štete i vještačenja
- predračun za popravak vozila po predračunu

¹² **Vrhovni Sud RH** broj: Rev. 417/1993-2., Rješenje od 22.12.1993.g.: « Riječ je, dakle, o naknadi za materijalnu novčanu štetu – troškove popravka tužiteljevog vozila Opel Ascona, reg. oznake, na koje tužitelj, dakako, ima pravo ali u visini cijene rada da je popravak vršen u Republici Hrvatskoj jer niti jedna okolnost, bar zasada, ne upućuje da bi tužitelj imao pravo na trošak popravka vozila izvršen u inozemstvu preko troškova potrebnih da je popravak vršen u Republici Hrvatskoj s osnovom prebaci na štetnika.»

¹³ **Županijski sud u Zagrebu**, broj Gžn-698/05-2, Rješenje od 23.05.2006.: » Obzirom na odredbe Haaške konvencije iz 1971.g., pritom imajući u vidu i sadržaje odredbe iz čl. 185.st.1. ZOO-a, bilo je nužno utvrditi da li je bilo moguće i najekonomičnije popraviti vozilo u Hrvatskoj, odnosno da li za to postoje ovlašteni stručni servisi, zatim da li bi popravak bio otežan s obzirom na potrebu dijelova za zamjenu, te konačno da li je tužitelj kritične zgode bio na proputovanju kroz Hrvatsku ili je duže boravio. Zapravo to su posebne okolnosti o kojima ovisi osnovanost tužbenog zahtjeva u pobijanom dijelu.»

Županijski sud u Splitu, broj: Gž-1088/99, Presuda od 18.04.2001., - **Općinski sud u Omišu**, broj: P. 72/97., Presuda od 11.12.1998.: « Međutim, oštećenik tj. tužitelj u slučaju štete na automobilu ima pravo na naknadu troškova izvršenog popravka uz cijenu rada koju bi platio u RH, osim ako posebne okolnosti ne upućuju na tužiteljevo pravo da popravak obavi u inozemstvu.»

Županijski sud u Karlovcu, broj: Gž-943/04-2, Presuda od 16.06.2004.g.: « Po mišljenju ovog suda oštećeni ima pravo na naknadu troškova izvršenog popravka po cijeni rada koji bi platio u RH, osim ako posebne okolnosti ne upućuju na pravo tužitelja da popravak izvrši u inozemstvu. To što se tužitelj sedam dana nakon štetnog događaja morao vratiti u Njemačku nije posebna okolnost koja bi opravdavala popravak automobila u Njemačkoj. Tužitelj je do odlaska u Njemačku mogao izvršiti popravak automobila.»

Općinski sud u Splitu, broj: P.4346/99, Presuda od 19.09.2001.: «Naime, za štetu na automobilu tužitelj ima pravo na naknadu troškova izvršenog popravka uz cijenu rada koju bi tužitelj platio u RH, osim ako posebne okolnosti ne upućuju na pravo tužitelja da popravak izvrši u inozemstvu. Između stranaka je neprijeporno da tužitelj živi i radi u inozemstvu, ali to nisu posebne okolnosti koje bi opravdavale pravo tužitelja da popravak svog automobila obavi u inozemstvu. Nije postojala niti jedna okolnost koja bi upućivala na pravo tužitelja da trošak popravka vozila u inozemstvu s osnovom prebaci na tuženika kao odgovornu osobu. Također, a imajući u vidu gore navedeno, tužitelju nije priznat ni iznos od 429,90 DEM na ime stručne procjene visine štete na njegovom automobilu učinjene u inozemstvu, budući da je tužitelj mogao istog dana kada se nezgoda i dogodila, odvesti svoj automobil kod bilo kojeg osiguravajućeg društva u RH, da bi mu se procijenila šteta, pa se radi o njegovom propustu za što nije odgovoran tuženik, pa isti nije dužan ni snositi troškove te procjene.»

Općinski sud u Čakovcu, broj: P. 507/00-25, Presuda od 09.04.2002.

Općinski sud u Kaštel Lukšiću, broj: P.17/2000, Presuda od 15.05.2002.g.

- račun izvršenog popravka u inozemstvu u razlici visine iznosa koji bi nastao da je šteta opisana, procijenjena i popravljena u RH

Ovo, tim prije, povezano sa pravno uspostavljenom dužnošću oštećenika da spriječi uvećanje štete, dalo bi se zaključiti, da je teret dokazivanja posebnih okolnosti prenesen u obvezu oštećenog, a ne osobe odgovorne naknaditi štetu.

4.3 Nesporazumi tijekom likvidacije štete

Što se tiče zakonskih odredbi koje se odnose na popravljane štete na stvarima, u konkretnom slučaju na stranom (njemačkom) vozilu, u obje države usporedive su ne samo međusobno nego i s gotovo svim europskim državama. Radi još detaljnijeg pojašnjenja nesporazuma do kojih dođe u postupku rješavanja ovih šteta, samo nekoliko detalja iz referata g-đe Susanne Geier (Vereinte Versicherung Muenchen) koji je održan na 34. Deutscher Verkehrsgerichtstag 1996 u Goslaru ¹⁹. U svom izlaganju g-đa Geier ukazuje na potrebu korekcije visine naknada šteta u Njemačkoj, iznoseći pri tom podatke o udjelu materijalnih šteta od 80 % u svim štetama koje su isplaćene u obveznom osiguranju automobilske odgovornosti, dok je u ostalim europskim zemljama situacija znatno drugačija. Automobili, koliko god da su nečiji "ljubimci" ipak ne bi trebali uživati takav tretman.

U nastavku samo nekoliko argumentacija koje se navode u spomenutom referatu vezano za naknadu štete na vozilima u Njemačkoj:

4.3.1 Fiktivna likvidacija štete – isplata štete po nagodbi

a) kada se oštećenom priznaju štete utvrđene po nalazu i mišljenju vještaka, odnosno predračunom koji znatno odstupaju od stvarne štete, dok ozlijeđeni ne može dobiti naknadu fiktivnih troškova operacija ili liječenja.

b) prilikom kalkulacija vještaci koriste najskuplju satnicu ovlaštenih servisa, te slijepo poštuju sve zahtjeve koje proizvođači automobila postavljaju glede popravka vozila, premda je stav Saveznog suda da se iznos utvrđen vještačenjem kod zahtjeva za naknadu troškova popravka vozila ni u kom slučaju ne treba smatrati obvezujućim.

c) neki podaci do kojih se došlo istraživanjem ukazuju da se većina karamboliranih vozila ne prodaje nego se popravljaju u radionicama, a ne kao što se tvrdi u vlastitoj režiji, pa se postavlja pitanje "zašto onda oštećeni čije je vozilo popravljeno traži likvidaciju štete po procjeni?".

d) daljnja istraživanja također pokazuju da je popravak često i do 20 % jeftiniji nego što je prethodno kalkulirano, pa se postavlja pitanje da li je riječ o "dodatnoj zaradi" na račun svih osiguranika, a time i zlorabi članka 249. Građanskog zakonika, koji predviđa da oštećeni umjesto uspostavljanja prijašnjeg stanja može tražiti odgovarajuću naknadu u novcu, te da se tome mora stati na kraj.

¹⁹ Referat preveden i objavljen u Biltenu hrvatskog Ureda za osiguranje, br.11, 1996 god.

4.3.2 Troškovi zamjenskog vozila

Kada je riječ o troškovima zamjenskog vozila, u većini zemalja ovaj trošak se priznaje samo pod uvjetom da se vozilo koristi u poslovne svrhe, uz odbitak do 35% ako se vozilo koristi i za osobne potrebe. Navodi se i primjer austrijskih vozača koji su mogli ostvariti pravo na korištenje zamjenskog vozila uz nadoplatu premije za 1%. Tek 1 % vozača je prihvatilo takvu mogućnost. Isto tako ukazuje se i na umjetni rast cijena na tržištu najma vozila ukoliko korisnik najma ima pravo na naknadu od osiguravajućeg društva. Savezni sud se tome usprotivio kroz svoje odluke.

4.3.3 Umanjena vrijednost vozila

Ako se uzme u obzir tehnologija popravka, traženje naknade po osnovi "umanjene vrijednosti vozila" može se opravdati tek u iznimnim slučajevima, primjerice kod velikih oštećenja ili kod potpuno novih vozila, dok kod uobičajenih šteta nakon popravka ne bi smjelo biti tehničkih ili optičkih nedostataka.

4.3.4 Troškovi vještaka

Troškovi vještačenja u Njemačkoj su previsoki u odnosu na druge europske zemlje, te su u promatranoj godini iznosili čak 3,4 % isplaćenih šteta dok su troškovi odvjetnika iznosili manje, cca 2,9 %. Kada bi se troškovi vještaka priznavali samo na temelju stvarno utrošenog rada a ne u postotku od visine štete, situacija bi bila znatno drugačija.

5. Zaključne napomene

Haška Konvencija o mjerodavnom pravu koje se primjenjuje na prometne nezgode na cestama u primjeni je već 35 godina, dok "**Eksplanatorno izvješće**" (Explanatory Report) na vrlo iscrpan i detaljan način pojašnjava svu problematiku koja je predmet Konvencije. Usvajajući klasično rješenje primjene "lex loci delicti comissi" Konvencija je usklađena s praksom u većini država članica koje su ju prihvatile. Sudionici Haške Konferencije nisu smatrali mogućim usvojiti pravilo bez omogućavanja iznimki, pa je odlučeno da se usvoji "mjesto registracije" vozila kao osnovni kriterij izuzeća. Prednost mjesta registracije je ta da ga je lakše koristiti kao kriterij za utvrđivanje mjerodavnog prava od redovnog boravišta vozača, vlasnika i drugih sudionika prometa.

Ipak, registracija je ponekad čisto formalni kriterij te je stoga bilo potrebno u određenim slučajevima zahtijevati dodavanje "redovnog boravišta" kao stvarnog kriterija koji je usvojen kao povezujući čimbenik do određene mjere u pogledu osoba čija je veza s vozilom slučajna ili nepostojeća, primjerice putnici i osobe koje se nalaze na mjestu nezgode izvan vozila. U ovom posljednjem slučaju njihovo redovno boravište mora odgovarati državi registracije kako bi bilo moguće izuzeće od primjene lex loci. Dakle, redovno boravište putnika koji je žrtva nezgode uzima se u obzir kod određivanja mjerodavnog prava samo ukoliko ono odgovara državi u kojoj

se nezgoda dogodila. U tom slučaju redovno boravište je protuteža podatku o registraciji u drugoj državi, te se slučaj ponovo vraća u sferu primjene lex loci.

Naizgled nedorečena i neujednačena sudska praksa u Republici Hrvatskoj može na prvi pogled uputiti na krivi zaključak glede pravilne primjene mjerodavnog prava. Međutim iz većine sudskih odluka koje su citirane u ovom referatu razvidno je da sudovi u našoj zemlji uglavnom pravilno primjenjuju Hašku Konvenciju, dok neujednačenost i različit pristup proizlazi iz “**činjeničnog utvrđenja**” pa tako za neke sudove, boravak ili prebivalište tužitelja je “posebna okolnost” temeljem koje mu priznaju popravljane štete temeljem tzv. “Gutachtena” (procjene), predračuna ili na neki drugi način, iako nije poznato kako je šteta stvarno popravljena. Dakle, tužitelju – stranom državljaninu, priznaje se i više nego da je zahtjev za naknadu štete na svom vozilu ostvarivao u vlastitoj zemlji, što je opet daleko više nego da je štetu popravio u Republici Hrvatskoj, na što ukazuje i g-đa Geier u svom naprijed citiranom izlaganju.

Druga krajnost, koja zadaje najviše glavobolje hrvatskim osigurateljima proizlazi iz nalaza i mišljenja hrvatskih vještaka, koji se bez ikakvih stručnih znanja upuštaju u kalkuliranje šteta na vozilima prema cijenama dijelova, te cijenama rada koje se koriste u državama odakle dolaze tužitelji, a bilo bi logično i opravdano, u krajnjoj liniji i zakonski utemeljeno, da kao što i stoji u “nalogu suda”, u sklopu vještačenja utvrdi visinu štete u zemlji u kojoj djeluje kao “ovlašten vještak”. Budući da većina šteta na stranim vozilima ne prelazi iznos od 10.000 Euro, postoji mogućnost, što je uostalom i praksa potvrdila, da se neki postupci okončaju drugostupanjskom odlukom na štetu osiguravatelja.

U sklopu zaštite žrtava prometnih nezgoda, u sva zakonodavstva država članica Europske unije ugrađene su **odredbe IV. i V. Direktive EU** koje su u pravnom pogledu znatno ojačale poziciju oštećenih osoba koje su pretrpjele štetu u inozemstvu, tako da im je omogućeno ostvarivanje zahtjeva za naknadu pretrpljene štete pred nadležnim tijelima u zemlji vlastitog prebivališta.

Isto pravo “omogućeno” im je i **Uredbom vijeća Europe br. 44/2001 od 22.12.2000. godine** koja već sada stvara nesuglasja u praksi oko određivanja nadležnosti. Nesporno je, bar za sada, da će se i ubuduće primjenjivati pravo koje je propisano Haškom Konvencijom, koje nije u nesuglasju s spomenutim direktivama, jer se, i to obje direktive mora primijeniti mjerodavno pravo koje je ustavnovljeno po Haškoj Konvenciji ili će se nadležnost za vođenje postupka određivati temeljem „jedinstvenog europskog prava“ kao sekundarnog prava Europske unije, a koje je sadržano u spomenutoj Uredbi, ostaje za pratiti. Prema praksi njemačkih sudova, sudovi nižih instanci nisu bar za sada u obvezi primijeniti spomenutu Uredbu, dok se Vrhovni sud kao najviša instanca mora očitovati u tom pogledu. (BGH, Odluka od 26.11.2006. VI ZR 200/05 – www.bundesgerichtshof.de)

Popis literature:

- SAJKO Krešimir, Međunarodno privatno pravo, 4 izmijenjeno i dopunjeno izd. Narodne novine 2005.
- Hague Conference on Private International Law
- Convention on the Law Applicable to Traffic Accidents – Draft adopted by the eleventh session and Explanatory Report by Mr. E. W. Essen (Permanent Bureau of the Conference – 2c, Javastraat, The Hague, October 1970)

Dražen Jakovina

**ZASTARA TRAŽBINE NAKNADE NEIMOVINSKE ŠTETE –
DOSADAŠNJA SUDSKA PRAKSA
I NOVI ZAKON O OBVEZNIM ODNOSIMA**

Zastara tražbine naknade neimovinske štete – dosadašnja sudska praksa i novi Zakon o obveznim odnosima

1. Uvodne naznake

Stupanjem na snagu novog Zakona o obveznim odnosima¹ (u daljnjem tekstu: novi ZOO) došlo je do stanovitih promjena u pravnoj regulaciji obveznopравnih odnosa. Osim terminoloških i strukturalnih izmjena, zakonodavac je intervenirao i u sadržaj određenih instituta obveznog prava. Tako su pojedini instituti u svojoj pravnoj regulaciji pretrpjeli tek neznatne izmjene, dok su neki izmijenjeni i konceptijski normirani na sasvim drugačiji način od dosadašnjeg.

Posebno bitna izmjena učinjena je na području regulacije instituta neimovinske štete. Novi ZOO u naš pravni sustav ugrađuje posve drugačiju koncepciju instituta neimovinske štete od one normirane dosadašnjim Zakonom o obveznim odnosima² (u daljnjem tekstu: stari ZOO). Prihvatanjem objektivne koncepcije iz temelja je promijenjeno poimanje neimovinske štete, njeno pravno određenje i sadržaj.

Novo uređenje instituta neimovinske štete moglo bi se odraziti i na primjenu nekih drugih instituta koji doduše nisu izmijenjeni u tolikoj mjeri, ili nisu uopće izmijenjeni, ali bi se uvođenje objektivne koncepcije neimovinske štete moglo odraziti i u području njihove praktične primjene. Tu prvenstveno mislimo na institut zastare tražbine naknade neimovinske štete. Naime, u početku, pa i tijekom duže primjene starog ZOO-a problematika zastare potraživanja naknade štete bila je iznimno aktualna. Ipak, tijekom vremena sudska se praksa u tom dijelu poprilično ustalila, pa je takva problematika bila zastupljena sve manje.

Sam institut zastare tražbine naknade neimovinske štete nije pretrpio bitne izmjene. Međutim, uvođenje objektivne koncepcije neimovinske štete u praksi bi moglo prouzročiti stanovite probleme i u području primjene instituta zastare. Naime, postavlja se pitanje može li dosadašnja sudska praksa, kreirana u primjeni starog ZOO-a, biti aktualna i u primjeni novog ZOO-a. Odgovor na to pitanje nije i ne može biti posve jednostavan i njega će, u konačnici, dati sudska praksa. Ipak, barem načelno, na ovo bi pitanje valjalo ukazati. To posebice u odnosu na određenje trenutka saznanja oštećenika za štetu nastalu povredom prava na tjelesno i duševno zdravlje uslijed ozljeda nastalih u štetnom događaju.

* Županijski sud u Zagrebu

¹ Novi ZOO objavljen je u Narodnim novinama broj 35/05, a stupio je na snagu, uz odgodu primjene pojedinih odredaba, 01.01.2006.

² Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine broj 53/91, 73/91, 3/94, 7/96, 112/99 i 88/01.

2. O objektivnoj koncepciji neimovinske štete

Do stupanja na snagu novog ZOO-a nematerijalna³ je šteta bila definirana u smislu nastupa određenih štetnih posljedica. Tako je bila određena kao nanošenje drugom fizičke ili psihičke boli ili straha.⁴ Takva je subjektivna koncepcija za nastanak štete tražila nastanak fizičkih bolova, duševnih bolova, odnosno straha. U tom smislu sama povreda prava nije poprimala značenje štete ako nije došlo i do nastupanja posljedica.⁵

Prema novoj koncepciji sadržaj neimovinske štete čini sama povreda prava osobnosti.⁶ Time se je pozitivnopravna definicija neimovinske štete približila onom određenju takve štete koje je označavala pravna teorija. Naime, neimovinska šteta se, u pravnoj teoriji, definirala kao štetnom radnjom prouzročena povreda nečijeg subjektivnog prava ili interesa.⁷ Dakle, neimovinsku štetu prema prihvaćenoj objektivnoj koncepciji čini sama povreda prava osobnosti.

Novi ZOO daje i određenje pojma prava osobnosti. Tako se pod tim pojmom podrazumijevaju pravo na život, tjelesno i duševno zdravlje, ugled, čast, dostojanstvo, ime, privatnost osobnog i obiteljskog života, slobodu i dr.⁸ To u odnosu na fizičku osobu, dok se za pravnu osobu, pored navedenog koje nije vezano uz biološku bit fizičke osobe, navode i pravo na ugled i dobar glas, čast, ime, odnosno tvrtku, poslovnu tajnu, slobodu privređivanja i dr.⁹ Iz ovih je definicija razvidno da slučajevi povrede prava osobnosti kao oblika neimovinske štete nisu navedeni taksativno, već su određeni samo primjerice. Stoga se kao neimovinska šteta mogu pojaviti i povrede nekih drugih prava osobnosti koja nisu izričito navedena. Navedena definicija zapravo predstavlja okvirnu normu za sve povrede prava osobnosti do kojih bi moglo doći u obveznom pravu.¹⁰

Prema novoj koncepciji fizički bolovi, duševni bolovi i strah ne predstavljaju samostalni oblik povrede prava osobnosti. Dakle, one posljedice nastupom kojih je prema ranijoj koncepciji bio određen pojam nematerijalne štete više ne čine neimovinsku štetu. Sada su te posljedice kriteriji, odnosno kvalifikatorne okolnosti koje, uz druge okolnosti slučaja, utječu na ocjenu o tome da li je pravo osobnosti povrijeđeno u mjeri potrebnoj za nastanak prava na isplatu pravične novčane naknade.¹¹

³ Pri prikazu odredaba starog ZOO-a rabić ćemo i njegovu terminologiju.

⁴ Čl. 155. starog ZOO-a.

⁵ Stari je ZOO tek kao izuzetak priznavao štetu bez obzira na nastupanje štetnih posljedica u subjektivnom smislu. Tako primjerice u slučaju povrede prava osobnosti (čl. 199. starog ZOO-a). No, u takvoj situaciji oštećenik nije imao pravo na pravičnu novčanu naknadu.

⁶ Čl. 1046. novog ZOO-a.

⁷ Tako M. Vedriš – P. Klarić, Građansko pravo, 4. naklada, str. 432., Zagreb, 2000.; V. Gorenc, Zakon o obveznim odnosima s komentarom, str. 210., Zagreb, 1998.

⁸ Čl. 19. st. 2. novog ZOO-a.

⁹ Čl. 19. st. 3. novog ZOO-a.

¹⁰ Tako V. Gorenc, Komentar Zakona o obveznim odnosima, str. 47, Zagreb, 2005. U istom smislu i I. Crnić, Neimovinska šteta, str. 84, Zagreb, 2006.

¹¹ Čl. 1100. novog ZOO-a. Tako i I. Crnić, op.cit. str. 85.

3. Zastara tražbine naknade neimovinske štete

Pozitivnopravno uređenje instituta zastare tražbine naknade neimovinske štete novim ZOO-om nije posebice izmijenjeno.¹² Tako je zadržana regulacija zastarnih rokova ovisno o tome da li je šteta nastala građanskim deliktom, povredom ugovorne obveze ili kaznenim djelom.

Zastara tražbine naknade štete prouzročene građanskim deliktom određena je dvama rokovima, subjektivnim i objektivnim. Subjektivni rok iznosi tri godine pri čemu je početak njegova tijeka ovisan o kumulativnom ispunjenju dviju činjenica, oštećenikovom saznanju za štetu i oštećenikovom saznanju za osobu koja je štetu učinila.¹³ Objektivni rok iznosi pet godina, a počinje teći od trenutka nastanka štete.¹⁴

Za zastaru tražbine naknade štete nastale povredom ugovorne obveze primjenjuju se zastarni rokovi određeni za zastaru obveze čijom je povredom šteta nastala.¹⁵

Kada je šteta prouzročena kaznenim djelom, tada zahtjev za naknadu štete prema odgovornoj osobi zastarijeva kada istekne vrijeme određeno za zastaru kaznenog progona, ako je za takav progon predviđen dulji rok zastare.¹⁶

Problematika zastare tražbine naknade neimovinske štete svakako je kompleksna i traži sveobuhvatnu analizu zastarnih rokova, početka njihova tijeka, prekida i zastoja zastarijevanja. Međutim, za potrebe ovoga rada ograničit ćemo se samo na analizu subjektivnog i dijelom objektivnog roka zastare, dosadašnju sudsku praksu u tom dijelu i problematiku koja bi se mogla pojaviti prihvaćanjem objektivne koncepcije neimovinske štete.¹⁷

3.1. Subjektivni rok zastare

Kao što je već navedeno, subjektivni rok zastare iznosi tri godine. Početak tijeka vezan je uz kumulativni nastup dviju činjenice. Jedna se odnosi na trenutak oštećenikova saznanja za štetu, a drugi na trenutak njegova saznanja za osobu koja je štetu učinila. Te dvije činjenice u pravilu ne nastupaju istodobno. Stoga u tom slučaju zastara

počinje teći prvi dan poslije dana kada je oštećenik doznao za posljednju od njih.¹⁸

Kod određenja trenutka saznanja za osobu koja je štetu učinila dosadašnja je sudska praksa uglavnom polazila od zahtjeva da se takvo saznanje ocjenjuje prema vremenu kad su

¹² Učinjene su određene terminološke izmjene.

¹³ Čl. 230. st. 1. novog ZOO-a. Vidjeti čl. 376. st. 1. starog ZOO-a.

¹⁴ Čl. 230. st. 2. novog ZOO-a. Vidjeti čl. 376. st. 2. starog ZOO-a.

¹⁵ Čl. 230. st. 3. novog ZOO-a. Vidjeti čl. 376. st. 3. starog ZOO-a.

¹⁶ Čl. 231. st. 1. novog ZOO-a. Vidjeti čl. 377. st. 1. starog ZOO-a.

¹⁷ Glede nekih drugih pitanja u svezi s institutom zastare upućujemo na: H. Momčinović, «Zastara zahtjeva za naknadu nematerijalne štete», Hrvatska pravna revija broj 3/2003, str. 7-13; I. Crnić, «Zastara potraživanja naknade štete kad šteta nije uzrokovana krivičnim (kaznenim) djelom», Stručne informacije za poduzeća i druge pravne osobe, broj 9/1995, str. 801-807; B. Matijević, «Zastara zahtjeva za naknadu štete prouzročene kaznenim djelom», Osiguranje, broj 11/2001, str. 3-25.

¹⁸ Tako I. Crnić, Naknada štete, str. 332, Zagreb, 2005. U istom smislu i H. Momčinović, op. cit. str. 9.

oštećeniku bili dostupni podaci o osobi štetnika sa svim potrebnim podacima za poduzimanje odgovarajućih radnji u svrhu ostvarenja tražbine naknade štete.¹⁹

Međutim, glede određenja trenutka oštećenikovog saznanja za štetu u praksi su se pojavili stanoviti problemi jer taj trenutak često puta nije bilo lako utvrditi. Za potrebe ovoga rada posebice ćemo se osvrnuti upravo na trenutak saznanja za štetu.

3.1.1. Saznanje za štetu

U primjeni starog ZOO-a trebalo je neko vrijeme kako bi se sudska praksa glede određenja trenutka saznanja oštećenika za štetu ustalila. To iz razloga što su štetu prema starom ZOO-u činili fizički bolovi, psihički bolovi i strah, dakle posljedice povrede određenih subjektivnih prava. Pri tome se u obzir uzimalo ne samo saznanje za štetu već i saznanje o obujmu štete i elementima njezine visine.²⁰

Moglo bi se kazati da je sudska praksa danas i u primjeni starog ZOO-a u tom pitanju gotovo jedinstvena. Tako su zauzeti i formirani stavovi o trenutku saznanja za različite oblike nematerijalne štete.

Tako je za pretrpljene fizičke bolove to onaj trenutak kada su ti bolovi prestali, a najkasnije kada je završeno liječenje i stabilizirano zdravlje tužitelja narušeno štetnim događajem.²¹

Za strah je mjerodavan trenutak njegova prestanka, odnosno trenutak kada je postalo izvjesno njegovo trajnije postojanje.²²

Za duševne bolove zbog smanjenja životnih aktivnosti mjerodavan je trenutak završetka liječenja i stabilizacije zdravlja oštećenika, odnosno trenutak kada je oštećenik saznao za trajne posljedice zadobivenih ozljeda.²³

Za duševne bolove zbog naruženosti mjerodavan je trenutak kada je postalo jasno da se naruženost kao posljedica zadobivene ozljede ne može više ukloniti niti bitno smanjiti.²⁴

3.2. Objektivni rok zastare

Objektivni rok zastare iznosi pet godina, a počinje teći od dana nastanka štete. Dakle, objektivni zastarni rok je povezan s objektivnom činjenicom nastanka štete i počinje teći od trenutka kada su nastale štetne posljedice, a ne od štetnog događaja.²⁵

¹⁹ U tom smislu primjerice odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Rev-971/91 od 18.9.1991.godine, Rev-2098/93 od 17.11.1994 godine (oboje citirano prema H. Momčinović, op.cit. str. 10); odluke Županijskog suda u Zagrebu br. Gž-9687/01 od 9.12.2003. godine, Gž-3526/04 od 13.12.2004. godine (izv.).

²⁰ Tako I. Crnić, Neimovinska šteta, str. 244, Zagreb, 2006.

²¹ Tako primjerice odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Rev-2614/00 od 13.12.2000. godine (objavljeno u «Ing pregledu sudske prakse» broj 2001/1); Revr.40/04 od 2.9.2004. godine (www.vsrh.hr); Rev-1886/99 od 19.3.2003. godine (www.vsrh.hr); odluka Županijskog suda u Zagrebu broj Gž-11765/98 od 16.5.2000. godine (izv.).

²² Tako primjerice odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Rev-1912/99 od 30.11.1999. godine (citirano prema I. Crnić, Neimovinska šteta, str. 246, Zagreb, 2006.); Rev-796/04 od 28.9.2005. godine (www.vsrh.hr); Rev-116/05 od 28.12.2005. godine (www.vsrh.hr); odluka Županijskog suda u Zagrebu broj Gž-2177/93 od 18.5.1993. godine (izv.).

²³ Tako primjerice odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Rev-2614/00 od 13.12.2000. godine (objavljeno u «Ing pregledu sudske prakse» broj 2001/1); Rev-941/02 od 17.9.2002. godine (www.vsrh.hr); Rev-1609/98 od 27.8.1998. godine (www.vsrh.hr); odluka Županijskog suda u Zagrebu broj Gž-2177/93 od 18.5.1993. godine (izv.).

²⁴ Tako primjerice odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Rev-116/05 od 28.12.2005. godine (www.vsrh.hr); Revr 40/04 od 2.9.2004. godine (www.vsrh.hr); Rev-927/05 od 21.3.2006. godine (www.vsrh.hr).

Objektivni rok zastare primjenjuje se onda kada subjektivni rok od tri godine istječe izvan petogodišnjeg roka.²⁶ Kada je pak šteta prouzročena nepoznatim vozilom, tada subjektivni zastarni rok uopće ne počinje teći, pa tražbina na naknadu štete može zastarjeti samo zbog protoka objektivnog roka.²⁷

4. Dosadašnja sudska praksa u primjeni novog ZOO-a

Iz navedene sudske prakse ukazuje se da se trenutak saznanja za pojedine oblike neimovinske štete uglavnom ravnao prema prestanku samih posljedica određene povrede, odnosno prema trenutku završetka liječenja i izvjesnosti određenih posljedica. Međutim, nova objektivna koncepcija kao neimovinsku štetu određuje samu povredu prava osobnosti. Dakle, ne uzima u obzir posljedice povrede takvog prava, već takve posljedice uspostavlja kao mjerilo težine povrede prava osobnosti koje se uz druge relevantne okolnosti uzima u obzir pri određivanju visine pravične novčane naknade.²⁸

U takvoj se situaciji prvenstveno nameće pitanje da li će se trenutak oštećenikovog saznanja za štetu cijeliti i ravnati kao i do sada, odnosno da li se već formirana sudska praksa u tom dijelu može koristiti i u primjeni novog ZOO-a. Dakako, odgovor na to pitanje dat će sudska praksa, ali čini se potrebnim ukazati na problematiku i situacije koje bi se mogle pojaviti. Pri tome je takvo razmišljanje nužno i hipotetsko budući o ovoj problematici još nema adekvatne sudske prakse zbog kratkoće primjene novog ZOO-a.

Vjerojatno bi se u razmišljanjima o ovoj problematici mogla pojaviti i misao o tome da bi trenutak saznanja za štetu valjalo ravnati po trenutku nastanka štetnog događaja. To izvodimo iz moguće uspostave istovjetnosti između objektiviteta štete i samog štetnog događaja kao objektivne činjenice. Naime, ako je oštećenik stradao u prometnoj nezgodi, tada mu je povrijeđeno pravo na tjelesno i/ili duševno zdravlje, pa je tada i saznao za takvu štetu jer je ona u tom trenutku objektivno i nastupila. Čini nam se da bi takvo eventualno razmišljanje valjalo posve zastraniti. To prvenstveno iz razloga što, barem laički gledajući s medicinskog stajališta, u trenutku prometne nezgode ne mora i nastupiti povreda prava na tjelesno ili duševno zdravlje jer ono nužno u tom trenutku niti ne mora biti povrijeđeno. Da je tome tako ukazuje i odredba o dospelosti obveze pravične novčane naknade prema kojoj obveza pravične novčane naknade dopijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga.²⁹ Iz ovoga sasvim jasno proizlazi da šteta može nastati i nakon podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, što znači svakako iza nastanka štetnog događaja. Stoga bi moguća razmišljanja o povezivanju trenutka saznanja za štetu sa samim štetnim događajem valjalo izbjeći i zastraniti.

²⁵ Tako: H. Momčinović, op.cit. str. 10., V. Gorenc, op.cit. str. 314.

²⁶ Vidjeti primjerice odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Rev-550/03 od 7.9.2004. godine (www.vsrh.hr); Revr-188/04 od 30.3.2005. godine (www.vsrh.hr);

²⁷ Tako I. Crnić, op.cit. str. 245. U tom smislu vidjeti odluku Županijskog suda u Zagrebu broj Gž-1234/92 od 18.2.1992. godine (izv.).

²⁸ Čl. 1100. st. 1. i 2. novog ZOO-a

²⁹ Čl. 1103. novog ZOO-a.

Svakako bi valjalo raspraviti o mogućnosti da se trenutak saznanja za štetu prosuđuje ovisno o trenutku saznanja za kvalifikatorne okolnosti, odnosno mjerila za određivanje visine pravične novčane naknade. Unutar toga moguće su pak različite situacije ovisno o načinu na koji će se u praksi postavljati zahtjevi za isplatu pravične novčane naknade zbog povrede prava osobnosti. Naime, sasvim je moguće da u štetnom događaju nastupi povreda više prava osobnosti (primjerice povreda prava na tjelesno i duševno zdravlje). U takvom bi slučaju oštećenik mogao zahtijevati jednu ukupnu naknadu za sve povrede ili posebnu naknadu za svaki oblik povrede prava osobnosti. Pri tome bi takve zahtjeve mogao popratiti isticanjem određenih novčanih iznosa u odnosu na svako pojedino mjerilo za određivanje visine pravične novčane naknade ili pak samo pobrojati mjerila ali bez navođenja određenih novčanih iznosa uz svaki od njih.³⁰

U teoriji već postoje razmišljanja o ovim situacijama.³¹ Tako je istaknuto da bi u slučaju zahtjeva zasebnih novčanih naknada za pojedine oblike povrede prava osobnosti uz primjenu više različitih kriterija za određivanje njihove visine zastara nastupila tek kada protekne rok zastare s obzirom na onu kvalifikatornu okolnost u odnosu na koju je tužitelj mogao najkasnije doznati za štetu i osobu koja je štetu učinila.³² Isto se navodi i za situacije kada bi za sve oblike povrede prava osobnosti bio zatražen jedan ukupan iznos. Iz ovoga se daje zaključiti da bi u slučajevima povrede prava na tjelesno i/ili duševno zdravlje, a kod kojih povreda osim straha i fizičkih bolova vrlo često dolazi i do smanjenje životnih aktivnosti oštećenika, trenutak saznanja za štetu mogao ravnati prema trenutku završetka liječenja i stabilizacije zdravstvenog stanja oštećenika, koje redovito nastupa nakon što su bolovi i strah već prestali.

Međutim, ako se u praksi prihvati mogućnost određivanja trenutka saznanja za štetu s obzirom na pojedine kvalifikatorne okolnosti, tada je moguće i da se zastara procjenjuje s obzirom na svaku od njih, a ne s obzirom na onu u odnosu na koju je oštećenik najkasnije doznao za štetu.³³ U tom bi se slučaju trenutak saznanja za štetu određivao kao i do sada.

Kao što je već istaknuto, oštećenik bi mogao potraživati i iznos pravične novčane naknade bez navođenja novčanih iznosa u odnosu na svaku pojedinu kvalifikatornu okolnost. Ne ulazeći u kvalitetu sadržaja takve tužbe i njenu procesnu opstojnost,³⁴ valjalo bi zaključiti da bi u tim slučajevima situacija bila ista kao i gore opisane, dakako uz pretpostavku o prihvaćanju računanja zastare primjenom kvalifikatornih okolnosti.

Ovim mogućnostima i situacijama dodali bismo još jednu, premda nimalo ne mislimo da je time zatvoren krug mogućih promišljanja o ovoj problematici. Naime, analizirajući objektivnu koncepciju neimovinske štete mogli bismo zaključiti da pojedina povreda prava osobnosti (posebice povreda prava na tjelesno i duševno zdravlje prouzročena ozljedom) čini jednu ukupnost onih posljedica koje su njome izazvani. Te se posljedice u konkretnom slučaju mogu ogledati kao fizički bolovi, strah, duševni bolovi. U takvom razmišljanju možda bismo mogli trenutak saznanja oštećenika za štetu ravnati prema trenutku završetka liječenja, odnosno trenutku kada je oštećeniku sasvim sigurno poznato konačno stanje njegova zdravlja, pa time i nastup povrede određenog prava osobnosti. Čini nam se da ovo razmišljanje nije daleko od onoga prema kojem bi se trenutak saznanja za štetu mogao ravnati prema onoj kvalifikatornoj okolnosti u odnosu na koju je oštećenik najkasnije doznao za štetu.

³⁰ Ovdje valja naznačiti da oko tih mogućnosti još nema jedinstvenog stava u praksi, ali rasprava o tome prelazi domašaj i svrhu ovoga rada.

³¹ O takvim situacijama izvorno vidjeti I. Crnić, Neimovinska šteta, str. 246.-247., Zagreb, 2006

³² Ibid.

³³ Takvu mogućnost iznosi i I. Crnić, op. cit. str. 247.

³⁴ I. Crnić smatra da bi tužba trebala sadržavati opis kvalifikatornih okolnosti i navođenje iznosa naknade za svaki pojedini kriterij (op.cit. str. 336).

5. Umjesto zaključka

Stupanjem na snagu novog ZOO-a u praksi će se sasvim sigurno pojaviti niz situacija u kojima će sudska praksa morati zauzeti određene stavove. To ponajprije u primjeni novih i izmijenjenih zakonskih odredaba.

Međutim, problematika bi se mogla proširiti i na primjenu onih odredaba koje doduše nisu mijenjane, ali uz niz drugih izmjena mogu poprimiti sasvim drugačije značenje i domašaj.

Jedna od takvih problematika jest i problematika zastare tražbine naknade neimovinske štete. Same odredbe o zastari i rokovima zastare nisu mijenjane. Međutim, u svjetlu nove objektivne koncepcije neimovinske štete, takve odredbe sasvim sigurno mogu poprimiti različita praktična rješenja.

Upravo je i cilj ovoga rada sveden na ukazivanje moguće problematike, bez namjere da se njime na bilo koji način uspostavlja i formiraju mišljenja koje bi trebala usvojiti sudska praksa. Objektivna koncepcija neimovinske štete svima nam je, a posebice pravnim praktičarima, nova i ne bi trebalo očekivati, barem u početku, potpuno suglasje prakse u svim problematičnim situacijama. No, ono što svakako možemo učiniti jest ukazati na određenu problematiku i time barem malo doprinijeti njenom razrješavanju.

Jens Peter Tranberg

**ULOGA UREDA ZELENE KARTE U BUDUĆNOSTI
– S GLEDIŠTA NORDIJSKIH ZEMALJA**

**Uloga Ureda zelene karte u budućnosti
– s gledišta nordijskih zemalja ****

Slide 1

**Uloga Ureda zelene karte u
budućnosti**

S gledišta nordijskih zemalja

Peter Tranberg
Danski ured zelene karte

Slide 2

Uloga Ureda zelene karte u budućnosti

Sadržaj

- Koja je svrha Ureda zelene karte?
- Koju su ulogu Uredi zelene karte imali u prošlosti?
- 4. Direktiva o osiguranju motornih vozila
- Korespondenti – ovlašteni predstavnici
- Problemi
- Koja je uloga Ureda zelene karte u budućnosti?
- Kako se Uredi zelene karte snalaze i preživljavaju?
- Zaključak

* danski Ured - Dansk Forening for International Motorkoretojsforsikring

** Prevela: Ljiljana Petrina Banov, Hrvatski ured za osiguranje

Slide 3

Koja je svrha Ureda zelene karte?

Ženevska preporuka br. 5 od 25. siječnja 1949.

Svrha sustava je da se olakša promet motornih vozila na način da se za njihovu uporabu omogući zaključenje osiguranja od odgovornosti za štete nanosene trećim osobama koje zadovoljava kriterije posjećene zemlje čime se u slučaju nesreće jamči naknada oštećenim osobama sukladno nacionalnom pravu i propisima te zemlje.

Slide 4

Koja je svrha Ureda zelene karte?

- Razlog tomu bio je i još je što države ne dozvoljavaju inozemnim vozilima da prometuju na njihovom teritoriju bez zajamčenog pokrića za štete nanosene trećim osobama (osiguranje od automobilske odgovornosti).
- U nedostatku jamstva od strane Sustava zelene karte potrebno je prilikom prelaska nove granice zaključiti granično osiguranje – kada ne bi postojao Sustav, vozilo iz Danske moralo bi na svom putu do Italije zaključiti granično osiguranje za Njemačku, Austriju i Italiju.
- Zaključenje graničnog osiguranja bilo bi za vlasnika vozila skupo i uzrokovalo bi znatne zastoje na granicama – Schengenski sporazum bio bi nemoguć.

Slide 5

Koja je svrha Ureda zelene karte?

Dakle, nužno je pravilno upravljati Sustavom zelene karte prema Ženevskoj Preporuci br. 5 kako bi se promet vozila između zemalja mogao odvijati bez prepreka koje predstavljaju utrošak vremena i novca.

Zamislite što bi se dogodilo da Sustav ne postoji.

Koju su ulogu Uredi zelene karte imali u prošlosti?

- Povijesno gledano Uredi zelene karte bili su zaduženi za rješavanje odštetnih zahtjeva temeljem prometnih nesreća u kojima su sudjelovala inozemna vozila. Rješavanje odštetnih zahtjeva u praksi.
- Relativno malo korespondenata.
- Uredi zelene karte su se međusobno poznavali i uzajamno su imali povjerenja s više aspekata:
 - Prilikom obrade odštetnog zahtjeva inozemni se je osiguratelj od automobilske odgovornosti mogao pouzdati u Ured da će učiniti sve u najboljem interesu osiguratelja.

Koju su ulogu Uredi zelene karte imali u prošlosti?

- Obradivački ured se uvijek mogao pouzdati da će mu isplaćeni iznos naknade biti refundiran – vrlo je rijetko bilo potrebno poslati zahtjev za aktiviranje jamstva Uredu u zemlji u kojoj osiguratelj ima svoje sjedište.
- Obradivački ured je primjenjivao nacionalno pravo vlastite zemlje i bio je jedini nadležan i ovlašten tumačiti ga.
- Obradivački ured je ovlašten predstavljati odgovornog osiguratelja na sudovima u zemlji u kojoj se je dogodila prometna nesreća.

Koju su ulogu Uredi zelene karte imali u prošlosti?

Članovi – osiguratelji – različitih Ureda zelene karte prihvaćali su obradu štete od strane Ureda zelene karte u posjećenju zemlji.

Koju su ulogu Uredi zelene karte imali u prošlosti?

Zaključak

- Zadržano je načelo: 'prvo plati pa se žali'
- Obradivački je ured bio u stanju isplatiti naknadu štete oštećenoj osobi, nakon čega bi mu osiguratelj u obvezi refundirao isplaćeni iznos – čime je bio osiguran brzi postupak rješavanja odštetnog zahtjeva
- Vrlo malo predmeta za zahtjev za aktiviranje jamstva
- Gotovo nikakvih slučajeva arbitraže

Koju su ulogu Uredi zelene karte imali u prošlosti?

Rezultat

- Vrlo jednostavno, efikasno i brzo rješavanje šteta

4. Direktiva o osiguranju motornih vozila

Nova situacija

- Ovlašteni predstavnici za rješavanje šteta u svim zemljama EU/EEZ – koje imenuju različita društva za osiguranje.
- Rješavanje odštetnih zahtjeva u kojima vozila posjetitelja nisu skrivila nesreću – posjetitelji su ozlijeđeni.
- Rješavanje odštetnih zahtjeva pod vodstvom osiguratelja postavljenog u zemlji nesreće primjenjujući pravo te zemlje.
- Ovlašteni predstavnici ne raspolažu vlastitim sredstvima već sredstvima koja im šalje osiguratelj u obvezi prije no što su u stanju isplatiti naknadu oštećenim osobama.

Slide 12

4. Direktiva o osiguranju motornih vozila

Ovlašteni predstavnici rade za i u ime osiguratelja

Slide 13

4. Direktiva o osiguranju motornih vozila

Kretski sporazum članak 4.2

Prema ovom članku Uredi zelene karte su dužni prihvatiti za korespondenta bilo koju osobu koju je osiguratelj imenovao kao ovlaštenog predstavnika.

Kao posljedica toga susrećemo se s mnogo više korespondenata nego prije stupanja na snagu 4. Direktive.

Obrada odštetnih zahtjeva od strane danskog Ureda smanjena je za nekih 50% i još uvijek se smanjuje. Vjerojatno je tako posvuda.

Slide 14

4. Direktiva o osiguranju motornih vozila

Osiguratelji kontaktiraju s ovlaštenim predstavnicima kako bi ih također koristili kao korespondente.

Korespondenti – ovlaštteni predstavnici

Razlike u zadacima korespondenta i ovlaštenog predstavnika:

A. Korespondenti

- Korespondenti obrađuju sve odštetne zahtjeve sukladno zakonima zemlje u kojoj se je dogodila nesreća u ime Ureda koji je tražio imenovanje korespondenta, KS čl. 4.4.
- Korespondent djeluje u ime Ureda u zemlji u kojoj se je dogodila nesreća, a osiguratelj u načelu neće utjecati na odluke korespondenta u svezi s obradom odštetnog zahtjeva.

Korespondenti – ovlaštteni predstavnici

- Korespondent je isključivo nadležan za rješavanje odštetnih zahtjeva ali će Ured koji je dao suglasnost za korespondenta zadržati ovlaštenje da nastupi umjesto korespondenta.
- Korespondenti i osiguratelji slobodno dogovaraju uvjete refundacije iznosa isplaćenih oštećenim osobama te način izračuna obrađivačkih pristojbi, KS čl. 4.7.

Korespondenti – ovlaštteni predstavnici

Zaključak

- Korespondent je isključivo nadležan za obradu odštetnih zahtjeva za osiguratelja koji je tražio njegovo imenovanje, ali je Ured koji je dao suglasnost za korespondenta i dalje odgovoran za uspješno rješavanje odštetnih zahtjeva i može opozvati imenovanje korespondenta ukoliko nije uredno izvršavao svoje obveze.

Korespondenti – ovlaštene predstavnici

B. Ovlaštene predstavnici

- Ovlaštenog predstavnika imenuje isključivo osiguratelj. Zemlje članice ne mogu ograničiti izbor.
- Ovlaštene predstavnike rješava odštetne zahtjeve za osiguratelja pod njegovom nadležnošću i vodstvom. Nitko se ne može umiješati.
- Isključivo osiguratelj može opozvati djelovanje ovlaštenog predstavnika.

Korespondenti – ovlaštene predstavnici

Zaključak

Ovlaštene predstavnike odgovoran je jedino osiguratelju i djeluje isključivo u njegovo ime. Kod ozbiljnog prekida obrade odštetnog zahtjeva jedino može nastupiti osiguratelj.

Ured za naknadu nema prava nad ovlaštenim predstavnikom.

Problemi

- Ponekad se u istovremenom obnašanju dužnosti korespondenta i ovlaštenog predstavnika za osiguratelja javljaju problemi.
- Sve se češće događa da osiguratelji ne priznaju iznos naknade koju je utvrdio njihov korespondent i odbijaju refundirati ga – ovo se odnosi na korespondente koji djeluju samo kao korespondenti i na korespondente koji su ujedno i ovlaštene predstavnici.

Problemi

Zbog toga je broj zahtjeva za aktiviranje jamstva značajno porastao

- a što je još gore, Uredi zemalja u kojima osiguratelj ima sjedište podržavaju osiguratelje tako da ne prihvaćaju isključivu nadležnost Ureda u zemlji u kojoj se je dogodila nesreća za tumačenje zakona u zemlji nesreće, KS čl. 3.2.2.

To je dovelo do porasta predmeta za arbitražu

Koja je uloga Ureda zelene karte u budućnosti?

- Samo po sebi manje rješavanja odštetnih zahtjeva
- Više u svojstvu nadzornog tijela – koje izdaje smjernice i uvjete
- Više u svojstvu učitelja – vodič obrađivačima odštetnih zahtjeva – korespondentima

To znači više formalnih pravila u Sustavu zelene karte

Pravila koja općenito prihvaćaju osiguratelji a Uredima daju ovlasti da mogu osigurateljima i korespondentima reći koja su pravila obvezna te da mogu sankcionirati kršenje pravila.

Koja je uloga Ureda zelene karte u budućnosti?

Primjer:

- Načelo 'prvo plati pa se žali' treba formalno uvesti u KS
- Treba postići suglasnost oko općih pravila za određivanje uvjeta o odobrenju, otklonu ili opozivu suglasnosti za korespondenta, KS članak 4.1.

Kako se Ured zelene karte snalazi i preživljava?

Kao prvo Ured je u vlasništvu osiguratelja pa je nužno prihvaćanje i podrška od strane osiguratelja.

Ured će morati uvjeriti osiguratelje da je sačuvanje Sustava zelene karte u najboljem interesu za sve stranke koje su uključene u Sustav.

Mora postojati sustav kako je prikazan u Ženevskoj preporuci br. 5.

Ukoliko osiguratelji ne prihvate glavna načela koja su nužna da bi sustav funkcionirao bez zastoja postoji rizik od još više EU direktiva i većeg uplitanja vladinih tijela.

Kako se Ured zelene karte snalazi i preživljava?

Glavna pravila kojih se treba pridržavati:

- Načelo prvo plati pa se žali
- Korespondent mora u svako doba raspolagati s dovoljno sredstava da oštećenoj osobi isplati naknadu štete
- Korespondent je isključivo ovlašten za tumačenje nacionalnog prava koje se primjenjuje u zemlji nesreće
- Osiguratelji su u svako doba voljni dati Uredu na raspolaganje dovoljno sredstava za podmirenje zahtjeva za aktiviranje jamstva i naknadu štete koju je prouzročilo neosigurano vozilo.

Kako se Ured zelene karte snalazi i preživljava?

Ukoliko osiguratelji ne prihvate ova pravila ne mogu očekivati da će ih prihvatiti osiguratelji u drugim zemljama.

Budućnost Ureda zelene karte može biti vrlo zahtjevna i teška ukoliko osiguratelji na ova načela ne reagiraju pozitivno.

Slide 27

Zaključak

- Treba obaviti posao kako bi se osiguratelje uvjerilo u nužnost prihvaćanja ovih načela
- Zaposlenici Ureda moraju biti stručno osposobljeni za obradu i rješavanje šteta i dobro upućeni u pravila kojima se upravlja sustavom. Inače će u konkretnim situacijama osiguratelji teško dati svoj pristanak.
- Zaposlenici Ureda moraju biti u stanju preuzeti obradu i rješavanje odštetnog zahtjeva ukoliko korespondent zadovoljavajuće ne riješi štetu.

Slide 28

Zaključak

Sustav zelene karte može jedino funkcionirati ukoliko postoji uzajamno povjerenje među strankama koje su uključene:

- osiguratelji
- korespondenti i
- Uredi

Slide 29

Zaključak

Dakle ništa novog:

Moramo jedni drugima vjerovati !!

Roger Snook

VODIČ KROZ BRITANSKO OTOČJE

UVOD

Službeni naziv Ujedinjenog Kraljevstva je 'Ujedinjeno Kraljevstvo Engleske, Walesa, Škotske i Sjeverne Irske', četiri zasebne zemlje čiji se zakoni i običaji razlikuju usprkos činjenici da su se ujedinile još u prilično davna vremena.

Zbrka često puta nastaje jer Ujedinjeno Kraljevstvo također upravlja 'Krunskim posjedima' (Otok Man i Kanalskim otocima) i svojom dobro poznatom kolonijom Gibraltar, tako da se kod naziva 'Ujedinjeno Kraljevstvo' često pogrešno misli da obuhvaća i spomenute teritorije. Svi ti teritoriji doduše imaju u širem značenju slične pravne sustave, ali bitne razlike potječu iz njihove različite povijesti. Razumijevanje razlika je bitno jer ako se štetu želi pravilno riješiti potrebno je zatražiti pravni savjet lokalnog stručnjaka a ne krenuti od pretpostavke da su svi ti zakoni isti.

U ovom ću referatu uglavnom govoriti o parničnim postupcima u Engleskoj i Walesu s obzirom da zakoni ovih dviju zemalja nisu isti; njihovo ujedinjenje datira iz 1286. g. temeljem zakona tzv. Statute of Rhuddlan, a upravo se u ove dvije zemlje najčešće događa najveći broj prometnih nesreća.

Pravni sustavi Ujedinjenog Kraljevstva se vrlo razlikuju od onih na europskom kontinentu od kojih se većina zasniva na Napoleonovom kodeksu. Međutim, pravni sustav Kanalskih otoka datira još iz Normandije iz 10. stoljeća a sudska praksa i pravna tradicija Otoka Man vuče svoje korijene još iz skandinavskog zakona nakon prodora Vikinga, a čak i ranije.

U nastavku slijede glavna područja na kojima **engleski sustav** ima svoj poseban pristup:

- Engleski zakon je diskutabilan i nije toliko logičan kao zakoni koji se primjenjuju drugdje u Europi. Tendencija engleskih zakona je da ih sudovi tumače vlastitim riječima bez obzira na intencije zakonodavca bilo iz Engleskog parlamenta ili Bruxellesa. Doduše, uvođenjem europskog zakona pažnja se počela pridavati općim načelima pravnog tumačenja bilo gdje u Europi, obično na razočaranje Engleza.
- Zamisao pravnog 'kodeksa' ne postoji. Pojam 'kodeks' odnosi se na opće smjernice za dobru praksu na različitim područjima zakona. Dobar primjer je Pravilnik o autocestama koji kaže da nepoštivanje njegovih propisa ne predstavlja povredu zakona već se '...svaka stranka može na njih osloniti u težnji da utvrdi ili odbije svaku odgovornost'.

* Savjetnik za štete iz osiguranja od automobilske odgovornosti

** Prevela: Ljiljana Petrina Banov, Hrvatski ured za osiguranje

- Englezi tradicionalno ne prihvaćaju stroga pravila zakona. Smatra se da strogoća u zakonu može stvoriti nepravdu. Stoga se zakon primjenjuje na fleksibilniji način.

Kažu da je u Europi potrebno imati zakon koji ti dopušta da nešto činiš; pretpostavlja se da ako nema zakona onda je, o čemu god da se radi, zabranjeno. U Engleskoj je sve dozvoljeno što zakon ne zabranjuje.

Međutim fleksibilnost ne stvara izvjesnost a za engleski se zakon često kaže da je manje izvjestan od zakona mnogih EU država.

Dakle koji su glavni aspekti engleskog parničnog postupka?

PARNIČNI POSTUPAK

1. **Struktura** – sudovi u dva stupnja, **Okružni sud** i **Viši sud** uz istu opću sudsku nadležnost, razlika je u kriterijima, obično financijske prirode, koji će sud rješavati koje predmete.

Postoji jedan nacionalni '**Prizivni sud**', nalazi se u Londonu i Vrhovni sud tzv. **Gornji dom Parlamenta (House of Lords)** (samo sudbeni odjel kojeg sačinjavaju isključivo suci ne cjelokupni Gornji dom Parlamenta koji čini drugi dom Britanskog parlamenta).

2. **Brzina postupka** – na koju se može ozbiljno utjecati ako odvojeni kazneni postupak zapriječi dokaze građanskim strankama u parnici. To je osnovno načelo prema kojem se dokazi iz kaznenih predmeta nikada ne izdaju za potrebe građanskih parnica dok se kazneni postupak ne dovrši. Kašnjenja od godinu dana i više mogu nastati ukoliko su kazneni postupci složeni ili još treba saslušati kazneni priziv.

Osim toga do kašnjenja može doći i zbog nedostatka liječnika vještaka koji bi dali sudsko-medicinsko mišljenje i zato što je potrebno čekati da se medicinsko stanje stabilizira prije nego što je moguće procijeniti štetu.

3. **Kontradiktornost spora** – sudski postupci na engleskim sudovima mogu nalikovati pokerskoj igri. Vlada visoka konkurencija a igra se uz pravila suda uz maksimalnu iskoristivost. Igra se između stranaka a sudac nastupa kao neutralni sportski sudac. O tomu da li će na kraju izniknuti 'pravda' može se nagađati.
4. **Tradicija usmenog svjedočenja** – normalno je da će za svaku stvar koju treba dokazati osoba koja daje iskaz doći na sud i biti na raspolaganju za unakrsno ispitivanje. Svako raspravljanje o zakonu ili činjenicama odvija se također usmeno. Kod sukoba između stranaka i svjedoka engleski sudac će nerado ocijeniti slučaj između njih dok ih sam osobno ne sasluša. Stoga se svatko mora osobno pojaviti na raspravi što je, premda osigurava pravedniji ishod isto tako skupo. Dakako ovo može biti osobiti hendikep za parničara koji živi u drugoj zemlji.

5. **Vještaci koje nije imenovao sud** – 'vještake' imenuju stranke a pretpostavlja se da su prema sudu obvezne biti neutralne. Međutim, ipak se susreću vještaci čije su ekspertize na strani onih koji su ih angažirali.
6. **Sudski troškovi** – Stranka koja nije uspjela u parnici plaća sudske troškove stranke u čiju je korist donesena presuda kao i vlastite. S obzirom da je engleski građanskopravni sustav vrlo skup teret gubitka spora može biti vrlo težak osobito u manjim parnicama u kojima troškovi često puta premašuju vrijednost predmeta spora.

Opći troškovnik izrađuje se prvo s onim odvjetnicima koji će se obratiti izvjesnom sudu i sa sudskim službenicima. Možda se to čini čudnim i nedvojbeno bi moglo utjecati na sud ukoliko mu se u velikoj mjeri obraća određena odvjetnička tvrtka. Međutim, pojedinim sudovima dozvoljeno je prikazati sudske troškove u njihovom dotičnom geografskom području.

Dodatno opterećenje čini rasprostranjena dostupnost osiguranja sudskih troškova u kombinaciji s tzv. 'obradom odštetnih zahtjeva' i primjenom 'ugovora o troškovima zastupanja'.

- Osiguratelj od pokrića sudskih troškova jamči da će potencijalni tužitelj najranije moguće biti upućen na odvjetnika (osiguratelj od pokrića sudskih troškova također može od odvjetnika za tu uslugu dobiti uvodnu pristojbu za 'upućivanje') tako da su izgledi za rješavanje štete bez intervencije odvjetnika mali, ali je tužitelju osiguran pravni savjet.
- Onima koji nemaju osiguranje od pokrića sudskih troškova mogu pomoći obrađivači odštetnih zahtjeva koji se obraćaju osobama koje su sudjelovale u prometnoj nesreći i upućuju ih odvjetnicima uz određenu naknadu koju inicijalno plaća odvjetnik (još jedna pristojba za upućivanje koja se kasnije refundira od tužitelja ako je parnica uspješna).
- Ukoliko ne postoji osiguranje od pokrića sudskih troškova odvjetnik može rješavati predmet po osnovi ugovora o troškovima zastupanja temeljem kojeg će tužitelj 'post festum' kupiti osiguranje od pokrića sudskih troškova u slučaju neuspjeha u parnici nakon čega mora podmiriti ne samo vlastite sudske troškove već i one suprotne stranke. Troškove ovog osiguranja podmiruje odvjetnik a kao naknadu za preuzimanje rizika odvjetnik može zaračunati višu vrijednost troškova ukoliko uspje u parnici (do 100% višu).

Sudski se troškovi povećavaju zbog rasprostranjene primjene pristojbi za 'upućivanje' koje se zaračunavaju za usluge povezivanja s odvjetnikom kao što je gore opisano. Poznato je da takove pristojbe plaćaju liječnici i drugi stručnjaci koji imaju koristi od štetovnih predmeta koji im se dodijele a te se pristojbe uračunavaju u sudske troškove i refundiraju od stranke koja je izgubila spor. Naravno i osiguratelji profitiraju od sustava dotičnih pristojbi. Takva praksa nedvojbeno povećava sudske troškove i može se smatrati da ima znatne nedostatke.

Ukoliko su sudski troškovi sporni sud će odlučiti u postupku koji se je zvao i općenito se još uvijek zove 'naplata' kojem obje stranke imaju pravo pristupiti. Ovaj postupak može dalje povećati troškove koje treba podmiriti.

Stoga ne začuđuje što velik dio engleskih sporova završava više uz obaziranje na sudske troškove nego na pravna načela. Dakako ovo povećanje troškova obje stranke mogu koristiti kao moćno oružje.

PRAVILA PARNIČNOG POSTUPKA

Općenito skraćeno '**CPR**' (dalje u tekstu skraćeno Pravila pp). Verzije ovih pravila prešle su i na druge sudske nadležnosti na primjer Sjeverne Irske, Škotske i Gibraltara ali one nisu iste kao one koje se primjenjuju u Engleskoj i Walesu.

Pravila pp su podijeljena na 76 dijelova, svaki sadrži dio s tumačenjem pod nazivom 'naputak o postupanju'.

Pravila pp – glavna načela

Pravilima pp ukinuta je uporaba latinskog nazivlja u sporovima čime je uklonjen jedan od načina kako zbuniti laika u sudskom postupku. Međutim za one koji su se snalazili u pravnoj terminologiji mnogi su izrazi izmijenjeni bez određenog razloga već samo da bi se promijenili.

Na primjer, pojam 'sudski nalog' naziv po kojem se označava dokument kojim se pokreće sudski postupak promijenjen je u 'zahtjevnica'; 'tužitelj' osoba koja podnosi tužbu sada je 'podnositelj tužbe'. Dok ovakve male promjene nisu napravile veću zbrku, druge promjene kod primjerice 'naplata' (vidi gore) koje su postale 'postupci dijela 8' teško da su dala pojašnjenja, što je trebala biti svrha promjene terminologije.

Kako bilo, načela su sljedeća:

1. Najvažnija svrha

Tč. 1 navodi da je najvažnija svrha pravila da sudski spor treba rješavati '**pravedno**' i u tom smislu treba tumačiti pravila. Pojam '**pravednosti**' definira se kao:

- jednakost u postupanju sa strankama pred sudovima
- ušteda troškova
- rješavanje predmeta u proporciji s važnošću i složenošću slučaja i financijskim mogućnostima svake stranke.
- brzina i poštenje u vođenju postupaka.

Parnicama upravljaju sudovi koji su dužni postići zadane ciljeve.

2. Izbjegavanje sudskog spora

Pravila pp jasno ističu da sudski postupak treba biti krajnja mjera koju bi trebalo po mogućnosti izbjeći. Da bi se to postiglo predložena su tri postupka:

- a) **Posredovanje** ili '**alternativni rasplet spora**' (ARS). To je dragovoljni postupak a njegov ishod nije obvezujući za stranke. Doduše ovaj se postupak koristi rjeđe osim kod vrlo velikih sporova (osobito onih koji uključuju ili mogu uključiti 'periodičnu isplatu' tj. naknadu u obliku isplate rente) ali će sudovi kazniti parničara koji čak ne pretendira koristiti taj postupak.
- b) Ako je parnični postupak započet, prema **tč.3** suci imaju ovlasti poticati mogućnost nagodbe. Iako pojam 'poticati' varira.
- c) **Plan istraživanja prije početka spora**. Prije nego što započne sudski proces stranke su dužne pokušati riješiti slučaj pristajući uz određene postupke kojima ih se želi natjerati da razmjene bitne informacije, definiraju stavke spora i pokušaju riješiti svoje tužbene zahtjeve **prije** nego što započnu sudski postupak.

Drugim riječima planovi istraživanja

- imaju za svrhu poticati stranke da riješe svoje razmirice prije nego što pođu na sud i
- ukoliko to nije moguće, da provjere jesu li poduzele sve korake kako bi pravilno pripremile svoje tužbe.

Plan istraživanja za tužbe po osnovi tjelesnih ozljeda u poglavlju Pravila pp '**Plan istraživanja prije početka spora**' pokriva tužbe čija je moguća vrijednost do 15.000 GBP. Prema tom postupku tužitelj će prije nego što se obrati sudu prvo tuženiku napisati pismo (pismeni zahtjev) u standardnom obliku koje sadrži dovoljno informacija kako bi tuženik razumio o čemu se u zahtjevu radi, poduzeo potrebne radnje da istraži predmet i procijenio njegovu moguću vrijednost.

Tuženik mora **u roku 21 dana** primiti pismo na znanje te provjeriti odgovornost i s tim u svezi poslati odgovor **u roku 3 mjeseca**. Za inozemne tuženike rokovi se produžuju na **42 dana i 6 mjeseci** ali uvijek je bilo diskutabilno da li se to primjenjuje i na obvezno osiguranje od automobilske odgovornosti s obzirom na prisutnost Ureda zelene karte i 4. Direktive koja obvezuje sve osiguratelje da u svakoj državi EU postave predstavnika za rješavanje šteta. Uvođenjem 5. Direktive Pravila će se promijeniti pa će biti dozvoljen rok od **samo 3 mjeseca**.

Ako tuženik prihvati odgovornost u ovoj fazi onda ga općenito obvezuje priznanje; ukoliko ospori odgovornost dužan je to tužitelju obrazložiti i dostaviti mu svu važnu dokumentaciju (primjerice policijski zapisnik, tehničke nalaze i sl.).

Treba se pokušati dogovoriti oko dobivanja medicinskog nalaza samo jednog liječnika cenzora, **uz suglasnost obiju stranaka** jer u slučaju nerazumnog neprihvatanja potencijalno slijedi novčana kazna.

3. Pokretanje sudskog postupka

U **tč. 7** govori se o započinjanju sudskog postupka. Tužitelj popunjava **zahtjevnicu** u kojoj se ističe priroda slučaja. Zahtjevnica se podnosi Okružnom sudu za male tužbene zahtjeve, a Višem sudu ukoliko tužitelj potvrdi da moguća vrijednost zahtjeva prelazi 50.000 GBP ili da je u pitanju izvjesna važnost ili složenost.

Tč. 6 odnosi se na '**obavijest o pravnom poslu**' ili kako će se tuženika obavijestiti o sudskom postupku. Uglavnom poštom u Engleskoj a prema 'naputku o postupanju' obavijest unutar EU mora biti sukladna **Uredbi Vijeća (EZ) br. 1348/2000**.

Inozemni tuženik može odabrati da li će imenovati neku osobu koja živi u Engleskoj da prihvati obavijest o sudskom postupku. Kod odštetnih zahtjeva temeljem automobilske osiguranja Kretske sporazum Savjeta ureda nalaže da se postupi prema 4. Direktivi.

Tč. 15 odnosi se na vrijeme obrane. Tuženik ima **28 dana** u kojem roku treba podastrijeti detaljnu obranu. Ukoliko to ne učini tužitelj ima pravo na presudu u svoju korist. Ovo je čista administrativna procedura i nema saslušanja na sudu. (**tč. 15.3**).

Tč. 16 odnosi se na način kako bi predmeti spora trebali biti opisani ili objašnjeni u zahtjevnicu. Naglašena je potreba za detaljnijim prikazom predmeta kako bi ih se pravilno shvatilo. Osim toga pod **tč. 16.5** tuženik ne može samo poreći navod iz zahtjevnice već mora objasniti zašto ga poriče i ako je prikladno dati svoje viđenje zbivanja.

Jednom kada je sud zaprimio tužbu i obranu, odredit će parnicu za jedan od tri tipa procesa zvanim '**postupcima**' (**tč. 26**).

Postupak za male tužbene zahtjeve – čija je vrijednost manja od **5.000 GBP za imovinske štete i 1.000 GBP za tjelesne ozljede**.

U ovom postupku datumi saslušanja obično se zakazuju na početku parnice. Sudski postupci su neformalni i održavaju se u privatnosti sučevog ureda. Sudski troškovi ograničeni su na neznatne iznose, obično samo na troškove izdavanja zahtjevnice mada i to može biti skupo, do **250 GBP**.

Vještački nalazi obično su isključeni a sudac može raditi na slučaju samo temeljem dokumentacije bez usmenog saslušanja uz pristanak obje stranaka.

Ovo je od velike prednosti za stranke koje žive u inozemstvu ali engleski odvjetnici vjerojatno ne bi dragovoljno pristali na to jer okolnost što jedna od stranaka mora doputovati u Englesku dala bi se taktički iskoristiti osobito još ako su prisutne i jezične poteškoće.

Brzi postupak – za slučajeve čija vrijednost iznosi **do 15.000 GBP** u kojima rasprava ne traje duže od jednog dana. Nakon raspodjele postavlja se raspored kojim se određuje završna rasprava **u roku od 30 tjedana**.

Mogu biti najviše dva sudska vještaka i moraju predati pismeni iskaz jedino ako im sud ne dopusti usmeno očitovanje.

Sudski troškovi u ovom su postupku u središtu pozornosti mnogih parničnih postupaka i konačno je postignuta suglasnost da se troškovi ograniče kako slijedi:

- U predmetu tužbe koji se riješi za manje od **10.000 GBP troškovi koji se plaćaju stranci koja je uspjela u parnici biti će:**

800 GBP + 20% prvih 5.000 GBP od iznosa naknade, **+ 15%** od razlike do 10.000 GBP.

+ narednih **12.5%** od iznosa naknade ukoliko odvjetnik ili tužitelj imaju sjedište u Londonu

+ PDV od **17.5%**

- **Dodatni troškovi za**

Sudske troškove	- variraju ali najvjerojatnije nisu ispod 500 GBP
Liječničko vještvo	- obično 150 GBP – 300 GBP
Liječnička dokumentacija	- različito ali obično oko 100 GBP
Policijski zapisnik	- 75 GBP (i više, ovisno o težini i veličini zapisnika)
Tehničko vještvo	- različito ali obično oko 50 GBP
Upit u registar vozila	- 3.50 GBP
Premija osiguranja od	- različito ali obično oko 650 GBP sudskih troškova
Odvjetničke pristojbe	- prema dogovoru, recimo oko 1.500 GBP ali ovisi o 'pristojbi za uspjeh'
Pristojba 'za uspjeh'	- ako postoji sporazum o uvjetnoj pristojbi ograničena na 12.5% od naknade ako se šteta riješi prije rasprave, a raste do 100% ako se riješi nakon početka rasprave.

Dakle uzmemo li za primjer tužbeni zahtjev koji je riješen u Londonu prije rasprave za **6.000 GBP** osnovni sudski troškovi iznosit će **1.293,75 GBP plus PDV u iznosu od 226.41 GBP**.

Pretpostavimo da predmet nije riješen prije rasprave pa su prirasli uobičajeni troškovi i pristojba za uspjeh, mogli bismo onda lako dodati 3.000 GBP plus pristojbu za uspjeh u iznosu od dodatnih 1.520,16 GBP što ukupno iznosi **6.040,32 GBP** a da nismo bili osobito domišljati.

Višestruki postupak – za sve predmete iznad 15.000 GBP

Održavaju se redovni 'sastanci vođenja sudskih predmeta' kako bi se osigurala kontrola od strane suda. Ovime je osiguran nadzor nad predmetom, povećan pritisak za postizanje uspješne i ekonomične organizacije predmeta i pregled mogućnosti naknade.

Dakako u ovom postupku sudske troškove dosuđuje sud, **neograničeni** su i odražavaju opseg posla koji je utrošen u postupak.

3. Zastupanje pred sudom i svjedoci

a) **Tč. 22** zahtijeva da određene vrste dokumenata sadrže **'izjavu o istinitosti'**.

Oni uključuju zahtjevnice, sva zastupanja (npr. obranu), izjave svjedoka i vještačke nalaze. Dokumenti se zaključuju s običnom tvrdnjom 'činjenice navedene ovdje su istinite'. Ovaj iskaz ima tri važne posljedice;

1. Osoba može biti kazнено gonjena zbog krive prisega (svjesno izrečene laži) samo temeljem dokaza na papiru.
2. Odvjetnik ne može sastaviti obranu dok ne dobije dokaze kojima će potvrditi činjenice na koje se poziva. Međutim to ne znači da se stara praksa postavljanja spekulativne obrane koja se temelji na plodnoj mašti više ne koristi.
3. Dokaz mora biti izjava koju potpisuje klijent ili svjedok i koja sadrži 'izjavu o istinitosti'. Na primjer, izvješće o nesreći ili Europsko izvješće o nesreći nije dovoljno jer ne sadrži 'izjavu o istinitosti', niti je dovoljno detaljan da bi se moglo temeljem njega voditi obrana.

b) Za Pravila pp potrebna je detaljno napisana obrana. Doduše stranka može u ranoj fazi uspješno izbjeći davanje određenih pismenih informacija i prisiliti suprotnu stranu da čeka dok se ne otkriju prilikom razmjene iskaza svjedoka ili u raspravi. Načelo igranja po pravilima da bi se postigla prednost još uvijek je živo i prisutno.

c) **Svjedoci**

Tč. 32.2 – opće pravilo je da svaka činjenica koju treba dokazati iskazom svjedoka, dokazuje se u raspravi usmenim iskazom svjedoka i javno.

Tč. 32.5 govori da ukoliko se stranka želi u raspravi osloniti na iskaz svjedoka mora ga pozvati da usmeno svjedoči. Svaka inozemna stranka koja u Engleskoj vodi spor mora zbog toga doći osobno u Englesku.

Međutim u **točki 27.10** navodi se da se neki mali tužbeni zahtjevi mogu voditi i bez saslušanja svjedoka, **ali isključivo uz pristanak svih stranki u sporu.**

Prema točki 32 moguće je dati izjavu pod prisegom temeljem čega se mogu prihvatiti pismeni iskazi osobito kada je autor tog iskaza u inozemstvu, premda ovaj način nije tako uvjerljiv kao kada se svjedok podvrgne unakrsnom ispitivanju.

Dakle stvarnost je da engleski građanski sustav primjenjuje pravila. Sučeljavajući se s proturječnim verzijama sudac mora donijeti odluku između stranaka; s obzirom da je Englez prije će se odlučiti u korist svjedoka koji je nazočan nego onog kojeg nema. Nadalje, u procjeni predmeta razmotrit će koji je prikaz vjerojatniji i prije presuditi na osnovu toga nego što će samo reći da ne zna komu da vjeruje i proglasiti spor 'neodlučenim'.

4. Vještaci

Tč. 35 ističe sljedeće procedure:

a) Sud određuje prihvat iskaza svjedoka. Određuje koliko se svjedoka može pozvati i da li će dati usmeni ili pismeni iskaz. Također može od vještaka obiju stranaka zatražiti da pokušaju dogovoriti jedno zajedničko vještvo ili da prije rasprave smanje razlike među vještima kako bi se izbjeglo traćenje vremena suda.

b) Stranke odabiru vještake a sud će ih samo u iznimnim slučajevima odabrati za stranke (možda i nikad jer je teško naći i imenovati vještake). Od stranaka se međutim očekuje da se prije rasprave pokušaju dogovoriti oko zajedničkog vještaka ili nagovore vještake da se međusobno nagode koliko je god moguće.

c) Ukoliko su vještaci u zajedničkom dogovoru svaka od stranaka može im poslati svoje naputke. Kada vještaci nisu u zajedničkom dogovoru svaka stranka ima pravo od vještaka zatražiti da mu 'pojasni' vještvo a vještak je dužan odazvati se na to.

d) **Tč. 35.3** definira da bez obzira tko imenuje i plaća vještaka njegova je glavna dužnost pomoći sudu oko pitanja vezana za njegovo vještvo.

Ovime nije spriječeno prokletstvo pristranih vještaka ali su sudovi sada spremni zanemariti ili čak otpustiti vještaka koji je prerevan u promicanju nekog stajališta u svezi s predmetom koje je u suprotnosti s činjenicama.

5. Troškovi

Presuda i procjena troškova obrađena je u **točkama 43-48**.

Izuzev kod malih tužbenih zahtjeva i brzih sudskih postupaka **ostaje pravilo naknade neograničenih troškova stranci koja je uspjela u parnici**.

Tč. 44.3 kaže da sud slobodno određuje koji se troškovi dosuđuju ali onda definira 'općenito je pravilo da stranka koja nije uspjela u parnici mora podmiriti sudske troškove stranke koja je uspjela; ali ... sud može i drugačije presuditi.'

Pravila pp donose doseg odluka koje mogu biti donesene i metodu procjene troškova. Međutim sud i dalje ima obvezu pokušati kontrolirati troškove za vrijeme vođenja parnice, premda je relativno malo dokaza da se to provodi u praksi.

Doseg odluka – U donošenju odgovarajuće odluke sud mora voditi računa ne samo o tomu tko je uspio u parnici već i način kako mu je to uspjelo. Nekoliko bitnih faktora istaknuto je u točki **44.5**. Oni se odnose na:

- način na koji je spor vođen osobito kako su se stranke vladale u odnosu na plan istraživanja prije početka spora i druge odredbe za uštedu troškova
- da li je za tužitelja bilo razborito da vodi spor te stupanj njegove uspješnosti

- ako je zahtjev pretjeran
- gdje je obavljen posao

Procjena troškova – Izračun iznosa troškova iznesen je u točki 44.4

Sud može samo odobriti troškove koji su **razumni i proporcionalni** dotičnom predmetu. Pravila pp naglašavaju da sudske predmete treba voditi proporcionalno sa stavkama koje se potražuju. Međutim, prema naputku o postupanju odnos između troškova i novčane vrijednosti predmeta nije nužno jedini vodič za proporcionalnost. **'Od odvjetnika se ne zahtijeva da vode parnični postupak prema rastrošnim tarifama ... u umjerenom tužbenom zahtjevu proporcija troškova bit će veća nego kod velikih tužbenih zahtjeva i mogu biti jednaki ili čak premašiti vrijednost spora'**.

U praksi mnogi mali tužbeni zahtjevi stvaraju troškove koji daleko premašuju njihovu vrijednost čak i kada se vode u brzom postupku. Razlozi tomu su različiti ali možda djelomično leže u ponudi osiguranja od sudskih troškova.

Na kraju treba spomenuti odredbu **sudski depozit**. Radi se o postupku u kojem tuženik može uložiti novce na sudu u iznosu za koji smatra da će tužitelj zahtjev donijeti. Ako temeljem odluke suda tužitelj ne uspije dobiti iznos veći od onog uloženog, sud će dosuditi troškove parnice na njegov teret. Stoga ovaj postupak za tuženika predstavlja snažno oružje.

Prema Pravilu pp postupak je naveden pod **točkom 36**:

1. U svojoj odluci o troškovima sud će u obzir uzeti svaku pismenu ponudu za izravanje koje su stranke podastrijele prije početka sudskog postupka.
2. Tuženik može podnijeti formalnu 'tč. 36 ponudu' za podmirenje zahtjeva nakon toga izvršiti 'tč. 36 sudski depozit' (iako je ovo zadnje postalo sve rjeđe, pogotovo što je uglavnom nepotrebno vraćeno kroz proces ponude). Ukoliko tužitelj ne prihvati i dobije manje nego što je bilo ponuđeno tuženik će biti uskraćen za sudske troškove u parnici.

Međutim, ako tužitelj podnese tč. 36 ponudu a tuženik ju odbije onda će tužitelju biti dosuđena veća vrijednost troškova i kamata do 10%, što je veće od osnovne stope banke.

6. Zaključci

Ovo nije sveobuhvatna analiza engleskih pravila, no Pravila pp su dostupna preko webstranice Kraljevske sudske službe na www.hmcourts-service.gov.uk koja predstavlja koristan vodič. Preporuča se pratiti novosti preko webstranice s obzirom da se Pravila engleskog parničnog postupka kao i svi drugi zakoni stalno mijenjaju.

Dakle da zaključimo:

1. **Struktura pravnog sustava** – Okružni sud nadležan je općenito za većinu predmeta u sporu a Viši sud ima izuzetnu sudbenu vlast. Međutim za oba suda postoji jedna osnovna

procedura. Prava razlika sustava ne leži toliko među sudovima već među postupcima tužbenih zahtjeva.

2. **Kontradiktorni pristup** – Sustav građanske pravde po prirodi je suprotan, iako se Pravilom pp nastoje ukloniti njegovi ispadi. Doduše, stara priča da dvije stranke idu na sud i lažu a sud odlučuje tko je bolji lažljivac, još uvijek sadrži element istine.
3. **Vođenje sudskih predmeta** – Sudovi preuzimaju veći dio vođenja parnica i traže od stranaka da se usredotoče na ključne stavke. Dobro je u stvari da sudovi to čine ali ipak nije pametno misliti da je sudska administracija nepogrešiva.
4. **Inicijativa** – Pravila pp stvaraju potrebu za **preuzimanje inicijative**. Sudovi očekuju od stranaka da poduzmu aktivne korake u smjeru pridržavanja namjera Pravila pp. Stranka koja preuzima inicijativu prisiljava suprotnu stranku da pokaže zašto to ne bi trebalo činiti. Stranka koja nije pro-aktivna gubi prednost i Pravila pp nameću stroge rokove za izvršavanje određenih radnji (kao iznošenje obrane) a kod nepridržavanja propisanih rokova gubi se parnica. Ovo je osobito važno ako se spor vodi iz neke druge države.
5. **Vještaci** – su problematični – većina vještaka su liječnici i gotovo većina tužbenih zahtjeva rješava se temeljem njihovih vještva za koje se očekuje da neće stvarati probleme zbog pristranosti. Teoretski, vještaci su prvenstveno obvezni prema sudu koji bi trebao nametnuti mjere kontrole nad njihovim aktivnostima.

Međutim, još uvijek nastaju problemi što neke stranke prihvaćaju samo liječnike koje odaberu. Ovom se problemu donekle priskočilo postavljanjem liječničkih agencija koje će za neki sudski predmet više manje nasumce odabrati liječnika, ali postoji sumnja da su poneke agencije suviše povezane s izvjesnim odvjetnicima, a čak i osigurateljima. Doista sumnja se da nepoželjne poslovne veze postoje između vještaka i redovnih parničara gdje vještaci plaćaju pristojbe za 'upućivanje' kako bi ih se izvijestilo o predmetu, a koje se onda pribrajaju sudskim troškovima.

Čovjek se neminovno pita mogu li vještaci koje odabiru i plaćaju stranke ikada biti stvarno nezavisni. Bilo kako bilo stranke i dalje nisu sklone uzeti vještaka jedino ako u tomu nema za njih neke koristi ili su sigurni da vještak nije pristran. Ima i onih koji imenuju određenog vještaka kako bi postigli taktičku prednost.

Za same vještake to je također problem. Usprkos namjerama Pravila pp o strankama ovisi da li će ih imenovati, čime im je otežan položaj jer dovoljno je što pokušavaju udovoljiti jednoj stranci a kamoli još i sudu.

6. **Jezik** – Latinski je ukinut, ali pravila koja su trebala biti pojednostavljena Pravilima pp još uvijek su složena i sve to više postaju. No ipak, u teoriji su pisana na jednostavnijem engleskom jeziku.

Pravila pp još uvijek su zadržala pojam fleksibilnosti. Postoje pravila koja se moraju poštivati ali fleksibilnost leži u njihovoj provedbi. Nepoštivanje pravila obično se sankcionira u Odluci o troškovima, ali sud slobodno procjenjuje troškove pa će posljedice nepoštivanja pravila varirati od slučaja do slučaja a čak i od jednog do drugog suda.

7. **Sudski troškovi** – Troškovi parničnog postupka u Engleskoj su veliki (još su veći u Irskoj, kako u Sjevernoj Irskoj tako i u Republici) a takvi će vjerojatno i ostati.

Netko tko nije direktno uključen teško će razumjeti do koje mjere prevladavaju troškovi u engleskom pravnom postupku, ali oni su prisutni i dvije su posljedice:

- a. To je glavni instrument za provedbu sustava od strane pravosuđa. Odluke o troškovima su sredstva pomoću kojih suci osiguravaju poštivanje glavnih ciljeva koja postavljaju Pravila pp.
 - b. Nad tužbenim zahtjevima odluke se donose više prema njihovim primjerenim sudskim troškovima nego prema pravnoj osnovanosti.
8. **Priprema** – Pravila pp od stranaka zahtijevaju da što obuhvatnije pripreme svoje predmete **prije** početka parnice. To znači da treba obaviti opsežne pripremne radnje a da se često puta i ne zna, da li je sve potrebno, a što na koncu treba platiti.
9. **Proporcionalnost** – Pravila pp navodno pribavljaju sredstva, a sud će spriječiti da sitniji predmeti ne uzimaju previše vremena i novca. Princip je dobar ali nema baš puno dokaza da je to uistinu tako.

ŠTO JE ONDA S OSTALIM NADLEŽNOSTIMA SUDOVA?

Vrlo malo sporova se vodi na Otoku Man, Kanalskim otocima ili Gibraltaru, tako da su sljedeće bilješke posvećene Škotskoj i Sjevernoj Irskoj:

Sjeverna Irskina (Ulster)

Odvjetništvo u Sjevernoj Irskoj vrlo je slično načelima u Engleskoj i Walesu, ali nažalost zbrkano zbog političkih i socijalnih problema, toliko da treba rješavati predmete s obzirom na životne stvarnosti oprečno strogim pravnim načelima.

Što je bitno, vrijednosti naknada koje sudovi dosuđuju u Sjevernoj Irskoj su 300% više od naknada dosuđenih u Engleskoj.

Sudski predmeti u Sjevernoj Irskoj također ovise o refundaciji sudskih troškova od strane parničara koji je izgubio spor. Međutim postoji bitna razlika a to je da odvjetnici u Sjevernoj Irskoj rade prema strogoj skali po kojoj mogu zaračunati svoje usluge, a u svezi s vrijednošću predmeta i pravnog stadija koji se postigne, najviši stadij je rasprava. Kao posljedica toga vrlo je teško nagoditi se oko naknade prije rasprave, jedino ako se ne krene platiti sudske troškove prema skali 'kao da smo krenuli na sud'. Čak i onda nije uobičajeno da se ozbiljnije poradi na predmetu do otprilike tjedan dana prije datuma rasprave pa zahtjevi rijetko kada podmiruju ranije, premda se situacija poboljšava.

Detalji sudskih postupaka i drugi savjeti mogu se dobiti na www.courtnsi.gov.uk.

Škotska

Bila je do Zakona o ujedinjenu u 1707. godini drugačija zemlja i zadržala je vrlo različiti pravni sustav koji se oslanja na pred-napoleonski francuski zakon. Razlike su nedavno potvrđene osnutkom Škotskog parlamenta u 1999. godini na kojeg su prešla mnoga ovlaštenja Parlamenta Ujedinjenog Kraljevstva u Londonu. Dok su građanski i kazneni pravni sustavi odvojeni i zadržano načelo suprotnosti, građanskopravni sustav koristi drugačiju terminologiju i strukture.

- Umjesto Okružnog suda i Višeg suda u Engleskoj većina građanskih sporova vodi se pri osnovnom sudu u Škotskoj tzv. **Sheriff Court**. Sheriff Court ima isključivu nadležnost u sporovima od 5.000 GBP i manje, ali nije postavljena gornja novčana granica za predmete u raspravi.
- Najviši građanski sud je Vrhovni sud tzv. **Court of Session** sa sjedištem u Edinburghu. Viši sud tzv. **Outer House** održava prvostupanjske rasprave a tzv. **Inner House** funkcionira kao Prizivni sud.
- Sve daljnje žalbe razmatra zadnji žalbeni sud **Gornji dom u Engleskoj** ili čak Europski sud pravde.

Opće je pravilo da se parnice vode na Sheriff Courtu dok se ozbiljniji ili kompliciraniji sporovi vode pri Court of Session. Važna razlika za osiguratelje je što na Court of Session **porota vodi rasprave i dosuđuje naknade štete**, dok se na Sheriff Courtu rasprava vodi isključivo pred sucem. Naknade štete koje se dosuđuju u Škotskoj načelno su niže od onih u Engleskoj izuzev naknada zbog 'gubitka drage osobe' za srodnike osoba koje su smrtno stradale.

Slično engleskom sustavu postoje različiti tipovi tužbi koje se mogu pokrenuti ovisno o vrijednosti i složenosti parnice:

- **Mali tužbeni zahtjev** – uglavnom papirnati postupak za slučajeve čija je vrijednost ispod 1.500 GBP
- **Skraćeni postupak ili redovni proces** – za predmete koji su složeniji od malih tužbenih zahtjeva a vrijednost im je između 1.500 i 5.000 GBP
- **Tužba ili tužbeni zahtjev** – koristi se kod ozbiljnijih sporova pri Vrhovnom sudu (Court of Session) ali se mogu voditi i pri Sheriff Courtu.

Što se tiče terminologije:

Tužitelj (plaintiff) ili podnositelj tužbe (claimant) je	- tužitelj (pursuer)
Tuženik (defendant) je	- branjenik (defender)
Zahtjevnica (claim form) je	- poziv na raspravu (summons)
Poziv na raspravu (summons) izdaje	- bilježnik (writer to the Signet)
Presuda (judgement) je	- sudska odluka (decree)

Postoje mnoge druge razlike ali ove navodim samo za ilustraciju.

Detalji škotskog sustava mogu se naći na webstranci www.scotcourts.gov.uk.

Svjedoci

Kao i u Engleskoj svjedoci moraju doći osobno na unakrsno saslušanje. Međutim drugačije nego na engleskim sudovima škotski sudovi se protive prihvatiti svjedočenje nekog svjedoka čiji dokaz nije potvrđen od strane drugog svjedoka. To može značiti da iskaz jednog vozača sucu nije dovoljan da donese odluku.

Sudski troškovi

Nadoknađuju se od stranke koja je izgubila parnicu prema strogoj skali ovisno o vrijednosti parnice. Međutim škotski su odvjetnici voljni nagoditi se ako je jasno da je skala pretjerana s obzirom na obavljeni posao.

NAGODBE

Gotovo sve građanske parnice u Ujedinjenom Kraljevstvu rješavaju se nagodbom prije nego što se pokaže potreba za glavnom raspravom, iako mnogi žele pokrenuti sudski postupak.

U Engleskoj i Walesu nagodbe se češće vode preko telefona dok je u Škotskoj i u drugim sudskim nadležnostima teško postići razumni dogovor bez osobnog kontaktiranja odvjetnika podnositelja tužbe.

Kao i kod svih nagodbi uspješnost ovisi o točnosti prethodno prikupljenih informacija te o prepoznavanju jačine, slabosti i osobnosti stranke koje su uključene u slučaj.

NAKNADA ŠTETE

Osiguratelji moraju procijeniti naknadu štete u odnosu na prijašnje odluke suda koje su u Engleskoj i Walesu sažete u poznatoj publikaciji 'Smjernice Odbora za pravosudne studije Ujedinjene Kraljevine' (The Judicial Studies Board Guidelines). U drugim sudskim nadležnostima treba konzultirati objavljena pravna izvješća.

Često puta osiguratelji se koriste računalnim sustavima koji analiziraju prijašnje naknade štete i uspoređuju ih s pojedinim detaljima nekog predmeta kako bi odredili okvire u kojima se treba nagoditi. Ovi se sustavi mogu podesiti za prikaz različitih sudskih nadležnosti.

Kao što je gore spomenuto odštete su najviše u Sjevernoj Irskoj a najniže u Škotskoj ali u svakoj sudskoj nadležnosti najvažniji čimbenik su sudski troškovi i često predstavljaju ključ za uspješno dovršenje parnice.

